

EKONOMI
HÖGSKOLAN
Lunds universitet

Revisorns oberoende

– fokus på analysmodellen

Författare

Therése Altengård
Jessica Malmberg
Markus Ohlson

Handledare

Gunnar Wahlström

Sammanfattning

- Uppsatsens titel:** Revisorns oberoende – fokus på analysmodellen
- Seminariedatum:** 2007-01-18
- Ämne/kurs:** FEK 582 Kandidatuppsats, 10 poäng
- Författare:** Therése Altengård, Jessica Malmberg, Markus Ohlson
- Handledare:** Gunnar Wahlström
- Fem nyckelord:** Oberoende, analysmodellen, reglering, Kreugerkraschen, yrkesetik.
- Syfte:** Syftet med den här studien är att undersöka revisorns oberoende, med fokus på analysmodellen, och vad som påverkat regleringen inom detta område genom tiden.
- Metod:** Vi har genomfört en kvalitativ studie med ett deduktivt angreppssätt.
- Teoretiska perspektiv:** Vi har använt oss av teorier som visar hur regleringen inom redovisningsområdet växt fram samt teorier om revisorns oberoende. Vi har också refererat till olika lagar för att tydliggöra på vilka sätt dessa stödjer revisorns oberoende ställning.
- Empiri:** Empirin består av en genomgång av den offentliga debatten inom redovisningsområdet samt av intervjuer med revisorer på fyra olika revisionsbyråer.
- Resultat:** De förändringar och skandaler som skett internationellt har tvingat fram en reglering som ska förebygga framtida sådana händelser. I nuläget är analysmodellen ett bidrag till detta arbete och är det bästa sättet att säkerställa revisorns oberoende.

Abstract

- Title:** The independence of accountants - focus on the analysis model
- Seminar date:** 2007-01-18
- Course:** FEK 582 Bachelor thesis in Business Administration, 10 Swedish credits (15 ECTS)
- Authors:** Therése Altengård, Jessica Malmberg, Markus Ohlson
- Advisor:** Gunnar Wahlström
- Key words:** Independence, the analysis model, regulation, the Kreuger Crash, professional ethics.
- Purpose:** The purpose of this study is to examine the independence of accountants, focusing on the analysis model, and what affects the regulation in this area.
- Methodology:** This paper is based on a deductive approach. We have used a qualitative method in collecting our empiric work.
- Theoretical perspective:** We have created a frame of theories supporting our empiric findings in the area of regulation and the independence of the accountingprofession.
- Empirical foundation:** Our work is based on a review of the public debate as well as interviews with accountants from four different audit firms.
- Conclusions:** Due to international changes and scandals the regulation is now set on preventing future problems. At this time, the analysis model is a contribution to this work and the best way to guarantee the independence of accountants.

Förord

Vi vill ge ett stort tack till de personer som hjälpt oss med uppsatsen.

Det är framförallt vår handledare Gunnar Wahlström, på företagsekonomiska institutionen vid Lunds universitet, som hjälpt oss på vägen och gett goda råd.

Därefter vill vi även tacka de revisorer som medverkat i intervjuer.

Lund, 1 januari, 2007

Therése Altengård

Jessica Malmberg

Markus Ohlson

Förkortningslista

- ABL Aktiefbolagslag (2005:551)
- ATA Association of Town Accountants
- BFN Bokföringsnämnden
- FEE Fédération des Experts Comptables Européens (organisation för den europeiska redovisningsprofessionen.)
- RevL Revisorslag (2001:833)
- RN Revisorsnämnden
- SCB Statistiska Centralbyrån
- SEC Securities and Exchange Commission

1 INLEDNING	8
1.1 BAKGRUND	8
1.2 PROBLEMFÖRMULERING	8
1.3 SYFTE	9
1.4 FORSKNINGSFRÅGA	9
1.5 AVGRÄNSNINGAR	10
1.6 DISPOSITION	11
2 LITTERATURGENOMGÅNG.....	12
2.1 REGLERING I ALLMÄNHET.....	12
2.2 REGLERINGENS FRAMVÄXT I SVERIGE	13
2.3 KREUGERKRASCHEN	15
2.3.1 <i>Konsekvenser</i>	17
2.3.2 <i>Skandalers påverkan på regleringen</i>	18
2.3.3 <i>Normbildningen i Sverige</i>	18
2.3 REVISORNS ARBETSUPPGIFTER	19
2.4 OBEROENDET.....	19
2.4.1 <i>Definition</i>	19
2.4.2 <i>Yrkesetik</i>	19
2.4.3 <i>Avstå från uppdraget?</i>	21
2.4.4 <i>Vad säger lagen?</i>	22
2.4.5 <i>Vilka kan konsekvenserna bli av att analysmodellen inte följs eller tillämpas fel?</i>	23
3 METOD	25
3.1 FORSKNINGSMETOD.....	25
3.2 VETENSKAPLIGT ANGREPPSSÄTT	25
3.3 UNDERSÖKNINGSMETOD.....	25
3.3.1 <i>Insamling av data</i>	27
3.3.2 <i>Intervjun</i>	28
3.3.3 <i>Dokument</i>	29
3.4 RELIABILITET.....	30
3.5 VALIDITET	30
3.5 KÄLLKRITIK.....	31
4 OFFENTLIG DEBATT.....	33
4.1 SKÄRPTE REGLER	33
4.2 OBEROENDET – ETT TEORETISKT PROBLEM?.....	34
4.3 SKANDALERNA	35
4.4 ANALYSMODELLEN.....	36
4.5 FÖRTROENDET	36
5 INTERVJUER	37
5.1 REGLERINGEN.....	37
5.1.1 <i>Påverkar näringslivsskandaler regleringen?</i>	38
5.1.2 <i>Vad saknas i den nya lagen?</i>	40
5.2 DEN OFFENTLIGA DEBATTEN	40
5.3 OBEROENDET.....	41
6 SLUTDISKUSSION	43
6.1 AVSLUTANDE DISKUSSION	43
6.2 FORSKNINGSFRÅGAN BESVARAS.....	45
6.3 STUDIENS TEORETISKA BIDRAG	45
6.4 REFLEKTIONER ÖVER STUDIENS SLUTSATSER	47
6.5 FÖRSLAG PÅ FORTSATT FORSKNING	47
7 KÄLLFÖRTECKNING	49
7.1 TRYCKTA KÄLLOR	49
7.1.1 <i>Böcker</i>	49

7.1.2 Artiklar	50
7.2 OTRYCKTA KÄLLOR	50
7.2.1 Elektroniska källor	50
7.2.2 Muntliga källor	51
BILAGA 1.....	52
INTERVJUFRÅGOR	52
BILAGA 2.....	53
ANALYSMODELLEN - FLÖDESSCHEMA.....	53

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Den största krisen i Sveriges ekonomiska historia är Kreugerkraschen, en händelse som skakade Sverige och världen och som gav upphov till förändringar i aktiebolagslagstiftningen och ökade kraven på företags externredovisning. Ivar Kreuger var länge kritiserad för dålig insyn i koncernens affärer och att han byggt upp företaget så att det enbart var han själv som kunde fatta viktiga beslut. När en utredning gjordes om självmordet fann man stora brister i Kreugerkoncernens bokföring och denna blev satt i konkurs.¹ Många förlorade på Kreugeraffären, så för att försöka förhindra att något sådant skulle hända igen ökades kraven på riktig redovisning och oberoendet hos företags revisorer.² Revisorerna fick under denna tid bevis för att kvalificerade revisorer behövdes i de stora bolagen för att undvika bedrägerier. På så sätt fick de en starkare ställning, något som föranledde att Sveriges revisorer gick samman och bildade en egen organisation, FAR.³

Frågan om revisorns oberoende har diskuterats lika länge som vi haft revision, intresset för ämnet har dock ökat stegvis på grund av att intressenterna vill ha tillförlitlig information om företagets resultat och verksamhet.⁴ Revisionsbranschen har under det senaste decenniet befunnit sig i en snabb utveckling och det har skett stora förändringar inom näringslivet. Detta har resulterat i att frågan har varit i fokus för debatten.⁵ Den nuvarande RevL trädde i kraft den 1 januari 2002 och med den kom analysmodellen, som är ett sätt att säkerställa oberoendet.⁶

1.2 Problemformulering

Till följd av internationaliseringen diskuteras frågan om oberoendet mer idag än vad som tidigare gjorts.⁷ Internationaliseringen, men även de skandaler som skett inom näringslivet, har påverkat regleringen inom området. Sådana skandaler visar behovet av en förändrad lagstiftning och leder ofta till sådana förändringar för att täcka de hål som möjliggjort skandalerna. Kreugerkraschen på 1930-talet är ett exempel på detta. Kraschen tvingade fram

¹ <http://sv.wikipedia.org/wiki/Kreugerkraschen>

² http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3325&dok_id=GS01LU23 2006-12-07

³ Jönsson, *Role Making for Accounting While the State is Watching, Accounting, Organizations and Society*

⁴ FAR, FAR: s Samlingsvolym 2005 Del 2, s. 233

⁵ FAR, FAR: s Samlingsvolym 2005 Del 2, s. 232

⁶ <http://www.revisorsnamnden.se/Regelverk/HTML/Revisorslag.htm> 2006-12-15

⁷ Holmquist, *Revisorn, oberoendet och analysmodellen*, Balans Nr 10/2001

förändringar i både den svenska och den amerikanska lagstiftningen. För att skydda investerarna stiftades i USA två nya lagar och en ny myndighet skapades för att kontrollera den finansiella marknaden.⁸ I de anglosaxiska länderna har redovisningsprofessionen en större makt och inflytande än vad den har i Sverige. Här är staten direkt involverad i redovisningsregleringen, till skillnad från exempelvis USA där marknaden och föreningarna har större inflytande. Vi har också en unik tvåfaldighet med den statliga BFN och intresseorganisationen FAR, vilket ytterligare skiljer vår reglering av redovisningsområdet från många andra länder.⁹ En viktig del av den svenska lagstiftningen är att revisorn ska arbeta utifrån god sed och bevara marknads förtroende. För att göra detta ska de som arbetar inom revisionsbranschen upprätthålla en hög etisk nivå och arbeta objektivt med alla sina uppdrag och klienter. Att revisorn är oberoende är viktigt för att allmänheten ska kunna lita på den information som revisorn granskat och som människor fattar finansiella beslut utifrån.¹⁰

År 2002 kom den nya revisorslagen med nya krav i form av den så kallade analysmodellen, vilken innebär skärpta krav på dokumentationen av oberoendet.¹¹ Nu när RevL funnits några år anser vi att det finns ett behov att utvärdera hur analysmodellen fungerar för att säkerställa oberoendet. Den förra RevL fanns i cirka 5 år, så kanske det kommer att komma en ny lag inom detta område snart igen och då kan det vara bra att utreda hur det fungerar i nuläget, det vill säga om det finns några eventuella brister.

1.3 Syfte

Syftet med den här studien är att undersöka revisorns oberoende, med fokus på analysmodellen och vad som påverkat regleringen inom detta område genom tiden.

1.4 Forskningsfråga

Går det att säkerställa oberoendet med analysmodellen?

⁸ <http://www.aicpa.org/pubs/jofa/oct2005/timeline.htm> 2006-12-12

⁹ Puxty & Willmott, *Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries*

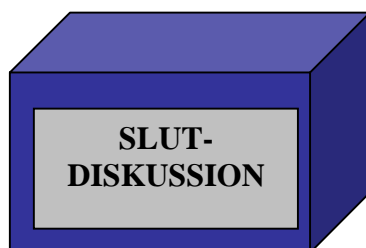
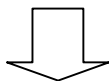
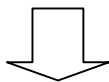
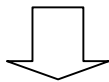
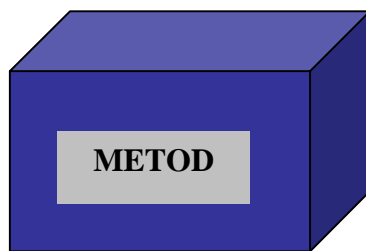
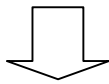
¹⁰ FAR, *FAR: s Samlingsvolym 2005 Del 2*, s. 118

¹¹ <http://www.revisorsnamnden.se/Protokoll/03-06/bilaga2.pdf> 2006-12-08

1.5 Avgränsningar

Vi har undersökt hur revisorer ser på oberoendet, det egna arbetet och den nya analysmodellen. Därmed har vi begränsat oss till revisorns syn på frågan och tar inte upp eventuella avvikande åsikter som intressenter, företag med flera kan ha. I uppsatsen diskuteras finansiella skandaler men vi har valt att endast fördjupa oss i en av dessa stora skandaler, nämligen Kreugerkraschen. Vi har även gjort en geografisk avgränsning då vi enbart besökt revisionsbyråer belägna i Malmö och Lund.

1.6 Disposition

I det andra kapitlet finns de bakomliggande teorierna om revisorns oberoende samt regleringen inom revisionsyrket beskrivna.

Här beskrivs vilka metoder vi använt för att genomföra studien.

I kapitlet tas upp vilka åsikter som finns bland intresserade parter om revisorns oberoende, med fokus på analysmodellen.

Intervjuerna har sammanställts till löpande text och delats in i teman för att lättare få en helhetsbild av innehållet.

Här presenteras de slutsatser vi kommit fram till samt förslag på fortsatt forskning inom ämnet.

2 Litteraturgenomgång

I följande kapitel ställer vi upp den referensram av teorier som ska leda oss fram till vilka frågor som bör undersökas i empiriavsnittet samt till våra avslutande tankar i slutdiskussionen.

2.1 Reglering i allmänhet

Forskarna Puxty et al har gjort en studie som jämför olika sätt att reglera redovisning inom fyra olika länder, Tyskland, Storbritannien, Sverige och USA. Författarna refererar till och använder sig av det arbete som lagts fram av Streeck & Schmitter (1985). I sitt arbete identifierade Streeck & Schmitter tre idealiska grundregler som påverkar samhällsnormerna. Den första av de tre är marknaden. Aktörerna på marknaden är nöjda, entreprenörerna eftersom de kan maximera sina vinster, och konsumenterna för att de får materiella förmåner på grund av konkurrensen. Men i denna situation är det underförstått att det kommer att uppstå konflikter på grund av den grundläggande intressekonflikt som finns mellan köpare och säljare på marknaden. Till skillnad från denna marknadskontroll så utövar staten sin kontroll genom ett hierarkiskt system där staten bestämt regler utifrån vilka normerna sedan utvecklas. Dock uppstår konflikter även med denna kontrollform eftersom reglerarna ger sig själva privilegier och ger andra förpliktelser. Den tredje makten innehas av föreningarna där kontrollen består i att de olika grupperna i samhället känner en samhörighet inom sina sammanslutningar och dessa blir då källan till regleringen. Dock uppstår konflikter även här, detta då utomstående inte respekterar de normer och värderingar som finns i samhället.

Detta synsätt kan appliceras på Sverige, där staten är direkt involverad i regleringen av redovisningsområdet. Av denna anledning anser författarna Puxty et al att korporatism är det bästa sättet att beskriva redovisningsregleringen i Sverige. Svenska staten har stiftat flera lagar angående företags finansiella rapportering, vilka sedan tolkas av de svenska domstolarna. Revisorerna i Sverige har försökt att efterlikna inflytandet som redovisningsprofessionen i angloamerikansk praxis har. I USA till exempel har inte staten samma inverkan på redovisningsreglerna som den har i Sverige. Istället styrs regleringen mer av marknaden och av föreningar.

Föreningen Auktoriserade Revisorer, FAR, har utfärdat flera rekommendationer inom revision och några inom redovisning. Dessa är dock inte bindande och FAR ansågs inte vara helt objektiva så staten bildade 1976 Bokföringsnämnden. Denna är ett resultat av bokföringslagen från 1976 och består av experter från olika intresserade parter, till exempel revisorer, näringsliv, akademiker, småföretag, skattegranskare och fackföreningar. Tidigare har den svenska staten dessutom varit direkt involverad i arbetet med att auktorisera medlemmar av revisorsprofessionen, denna uppgift har nu lämnats över till RN.¹² Tvåfaldigheten med statliga BFN och intresseorganisationen FAR är unikt för Sverige. Efter en inledande skepsis från FAR: s sida mot att ha ett alternativt regelsystem, har de nu utvecklat en bra samarbetsform. Sveriges sätt att reglera redovisningsområdet skiljer sig alltså från de andra länderna i undersökningen.¹³

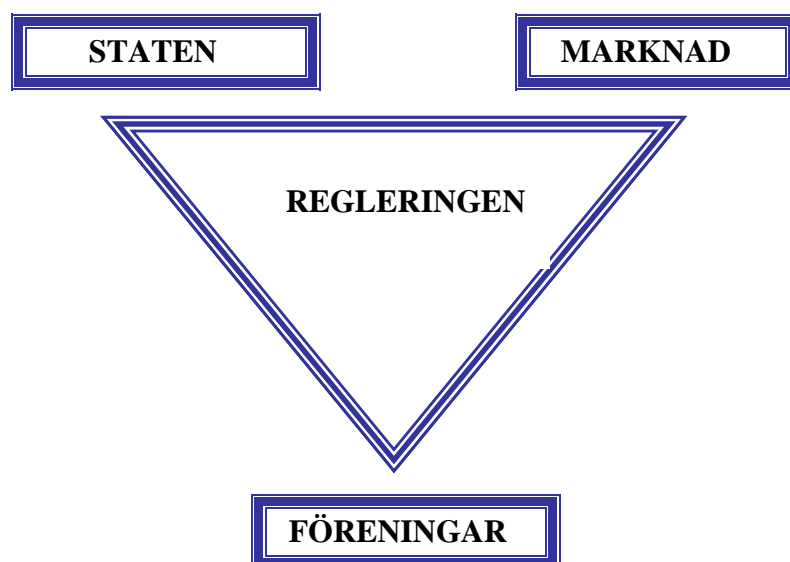
2.2 Regleringens framväxt i Sverige

Granskning av bolag har förekommit i Sverige sedan 1600-talet. Motsvarigheten till dagens revisorer var de så kallade adsistenterna, vilka granskade ägarnas drift av bolagen och sedan beviljade dem ansvarsfrihet. När sedan industrialiseringen kom till Sverige under 1800-talet blev det även vanligare att ägandet separerades från den dagliga skötseln av bolaget. Det uppstod då en debatt om krav på aktiebolag att lämna ut information som skulle granskas.¹⁴ När SCB i slutet av 1800-talet började sammanställa kommunernas räkenskaper slogs man av den skiftande kvalitet som rådde. Detta ledde till att krav på mer enhetlig redovisning infördes och från och med 1895 var det krav på revision i ABL. Efterhand togs ansvaret för utvecklingen av redovisningen över från SCB till organisationen ATA. Under 1920-talet stod denna organisation i spetsen för kravet på en mer enhetlig redovisning. Detta blev även en fråga för riksdagen där det fastslogs att redovisningen skulle bli mycket enklare om en enhetlig standard introducerades. Även marknadskrafternas intresser krävde en mer enhetlig revision på grund av att försnillande av pengar från bolag blivit vanligare. Man kan säga att det var en triangel av olika krafter som skapade revisionslagarna; staten, marknaden och föreningarna.

¹² <http://www.revisorsnamnden.se/inforam.htm> 2007-01-05

¹³ Puxty & Willmott, *Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries*

¹⁴ Diamant, *Revisors Oberoende*, s. 34-41

Det fanns dock ett motstånd mot en ny standardiserad redovisning, argumenten byggde på att det skulle krävas fler revisorer och revisorsassistenter vilket givetvis skulle höja kostnaderna för redovisning. Dessa tvister om nya regler inom redovisningen avgjordes under slutet av 20-talet och början av 30-talet, men reglerna var inte helt införda förrän 1945.

I Sverige har även föreningar haft en stor betydelse för redovisningsregleringens utveckling. Framst i form av FAR och BFN. Dessa två föreningar är starka eftersom deras medlemmar är yrkesverksamma inom redovisning och de kan på så sätt lättare se vad som fungerar i praktiken. Detta kan även vara ett problem för föreningarna då de består av en homogen yrkesgrupp och kan därför ha problem med trovärdigheten då de inte ses som helt objektiva. Detta är främst ett problem för FAR då BFN förutom FAR även består av andra intresserade parter. FAR bildades 1923, för att bli medlem i föreningen krävdes det att man var auktoriserad revisor. FAR satte samman en kommitté som skulle utveckla redovisningsstandards och rekommendationer. FAR:s makt ligger i att de innehar den expertis som krävs för att kunna utveckla redovisningsregleringen.¹⁵

Det som är ovanligt med Sverige i dessa sammanhang är att regleringen sköts av tre olika parter, staten, marknaden och föreningar.¹⁶ Detta leder till att ingen ensam bestämmer utan de som har intresse i frågan får säga sitt.

¹⁵ Jönsson, *Role Making for Accounting While the State is Watching*, Accounting, Organizations and Society

¹⁶ Jönsson, *Role Making for Accounting While the State is Watching*, Accounting, Organizations and Society

Efterhand som bolagen och redovisningen utvecklades kom det även nya krav på att revisionen skulle skydda inte bara de finansiella intressenterna utan även de anställda, staten och allmänheten. Även för revisorn blev nu kraven hårdare kring jävsfrågorna. Kring denna tidpunkt diskuterades även huruvida staten eller privata organisationer skulle sköta tillsynen över revisorerna. Det blev till slut staten, via Kommerskollegiet som fick ansvaret för auktorisation av revisorer. Efter att Sverige gick med i EU anpassades 1995 den svenska lagen till EG:s regler genom RevL, då överfördes auktorisation av revisorer till RN. RevL från 1995 ersattes den 1 januari 2002 av den RevL som vi har idag.¹⁷

Rädslan för bedrägeri har alltid varit och är än idag den starkast drivande faktorn för utvecklingen mot en bättre bokföring och redovisning.

Redan 1908 fastslogs tre punkter som en ryggrad för vad revisionen skulle innebära. Dessa punkter kan man säga gäller i stort även 100 år senare.

1. Skydda allmänheten från oseriöst företagande.
2. Skydda aktieägare från att ledningen missköter och utnyttjar sin position.
3. Ge minoritetsägare bättre rättigheter.

Då Kreugerkraschen var ett faktum kunde man inte göra mycket mer än att utesluta Kreugers revisor från att fortsätta sitt ämbete. Däremot ledde Kreugerkraschen liksom efterföljande kriser och skandaler till att redovisningen utvecklades.¹⁸

2.3 Kreugerkraschen

Under en av sina vistelser i USA lärde sig Ivar Kreuger tekniken med armerad betong och fick i uppdrag av Julius Kahn, mannen som börjat arbeta med denna teknik, att se om detta var något som kunde användas även i Europa. När Ivar Kreuger kom tillbaka till Sverige 1918 bildade han tillsammans med Paul Toll betonggjutningsföretaget Kreuger & Toll.¹⁹ På bara några år blev han landets ledande byggentreprenör med projekt som NK huset och Stockholm Stadion.²⁰ År 1917 bildade han Svenska Tändsticks Aktiebolaget som sedan låg till grund för den finans- och industrikoncern som byggdes upp under 1920-talet. Tändstickskoncernens verksamhet sträckte sig över hela världen och var under den bästa tiden den huvudsakliga

¹⁷ Diamant, *Revisors Oberoende*, s. 34-41

¹⁸ Jönsson, *Role Making for Accounting While the State is Watching*, Accounting Organizations and Society

¹⁹ <http://www.kreugerspecialisten.nu/KREUGERTEXTSITE/17%20tum/K&T%20historia.htm> 2006-11-10

²⁰ <http://www.bankrattsforeningen.org.se/bankkrisen55.html> 2006-11-10

världsproducenten av tändstickor.²¹ Efter flera företagsköp blev det nödvändigt att göra något åt bolagsstrukturen så kompanjonerna delade upp företaget i två delar. Byggnadsaktiebolaget Kreuger & Toll fortsatte drivas av Toll och Kreuger tog ansvaret för resten av delarna som blev ett holdingbolag och döptes till Aktiebolaget Kreuger & Toll. Ivar Kreuger hade sista ordet när det gällde det mesta i holdingbolaget och styrelsen var ofta inte medveten om de nya risker han tog.

Under den expansionsfas som bolaget hamnade i 1927-1928 behövdes mycket kapital, det var då som Ivar Kreuger lanserade det nya investeringsinstrumentet participating debentures. Detta var en form av obligation men räntan på obligationen var skattefri. Dessa spreds över hela världen sedan finansmannen övertalat banker i flera länder att sälja dessa andelsbevis utan rösträtt till sina kunder. Obligationerna såldes huvudsakligen på den amerikanska marknaden och finansierade Kreugers utlåning till stater runt om i Europa. Han lånade ut pengar till flera regeringar och fick i gengäld monopol på tändstickor i dessa länder.²²

Jan Glete har forskat om Kreugerkoncernen i samband med förvärvet av Boliden och förklarar att kärnan i koncernen var kapitalmarknadsverksamheten. Emissions- och statslåneverksamhet fanns i såväl koncernens kapitalmarknadsföretag som dess produktionsföretag.²³ I stora drag fungerade emissionsverksamheten på den tiden så att företag bidrog med kapital i ett affärsprojekt och finansierade dess utveckling. Slutligen avvecklades engagemanget genom en emission, det vill säga företagets aktier såldes på kapitalmarknaden eller överläts till en annan ägare. Detta var inte något nytt fenomen men Ivar Kreuger utvecklade den internationella delen av verksamheten i mycket större skala än vad som tidigare gjorts. Vid den här tiden var efterfrågan på riskvilligt kapital stor men tillgången var väldigt olika på olika marknader. Kreugerkoncernen började alltså förmedla riskvilligt kapital från de utländska marknader som hade ett överflöd till Sverige. Störst och viktigast av dessa marknader var USA.

Flera förutsättningar fanns för att Kreugerkoncernen skulle uppstå. En viktig sådan förutsättning var att den svenska ekonomin i början av 1920-talet befann sig i en industriell och finansiell kris och kapitalbrist utgjorde ett stort problem. Kapital från utlandet användes

²¹ http://sv.wikipedia.org/wiki/Ivar_Kreuger 2006-11-10

²² <http://www.kreugerspecialisten.nu/KREUGERTEXTSITE/17%20tum/K&T%20historia.htm> 2006-11-10

²³ Glete, *Kreugerkoncernen och Boliden*, s. 18-19 och 328-329

av Kreuger för att köpa stora aktieposter i ledande svenska industriföretag, något som var viktigt för den svenska industrin och ekonomin.

2.3.1 Konsekvenser

I sin avhandling beskriver Jan Glete vidare hur revisionen såväl som bokföringen och förmögenhetsförvaltningen sköttes på ett egenartat sätt i de företag som ingick i Kreugerkoncernen. Enskilda personer, huvudsakligen Ivar Kreuger själv, genomförde stora lånetransaktioner och tog på sig diverse stora kapitalengagemang i eget namn. Något som kännetecknade koncernen var alltså att företagets affärer inte kunde skiljas från Kreugers personliga affärer.²⁴ ”This unusual system was able to function for 15 years primarily because Kreuger & Toll’s auditors were incompetent and the board of directors neglected accounting questions entirely.” Jan Glete förklarar vidare att Ivar Kreuger hade ett eget konto i Kreuger & Toll, han kunde alltså personligen köpa aktier med kredit från företaget. Alla trodde att han hade en stor förmögenhet men han var i själva verket i stor skuld till Kreuger & Toll. Detta på grund av att han ska ha instruerat företaget att visa upp stora vinster genom att överföra pengar från hans personliga konto till företagets. Om företaget förlorade pengar gömdes det genom att Kreuger ersatte det och detta skedde genom att man debiterade hans konto.²⁵

Börskraschen i New York 1929 var början till slutet. Då uppdagades ”de stora svarta hålen som fanns i Kreugers globala affärsimperium”. Medan världsekonomin hamnade i en allt djupare kris hade Kreugerkoncernen flera åtaganden som krävde mycket kapital. Detta kapital gick dock inte att få tag på genom utländska lån eller på annat sätt. Krisen tvingade Kreuger att bli beroende av sina finansiärer, som i huvudsak var de svenska bankerna. Enligt Jan Glete fanns det dock inga pengar i koncernen, vilket inte alls stämde överens med den bild som Kreuger under flera år målat upp för bankerna och allmänheten.²⁶ Finansledaren försökte in i det sista reda ut härvan men begick självmord i Paris 1932. Följden blev Kreugerkraschen, som ledde Sverige in i en ekonomisk depression. Konkursen hade även internationell betydelse och blev känd som en av de största internationella företagskatastroferna någonsin.²⁷

²⁴ Glete, *Kreugerkoncernen och Boliden*, s. 14

²⁵ Glete, *Kreugerkoncernen och Boliden*, s. 334

²⁶ Glete, *Kreugerkoncernen och Boliden*, s.328

²⁷ http://www.sweden.se/templates/cs/SASTopic_____5812.aspx?launched=true 2006-11-13

Kreugerkraschen ansågs vara ett tecken på att det fanns brister i lagstiftningen och ledde till förändringar inom den svenska bolagsrätten, bland annat antogs år 1944 en ny aktiebolagslag.²⁸

2.3.2 Skandalers påverkan på regleringen

Kreugers konkurs är än idag den största någonsin.²⁹ Kreuger hade fått in största delen av sitt kapital från investerare i USA genom att skapa ett pyramidbedrägeri där utdelning till investerarna finansierades genom att sälja nya värdepapper i företaget.³⁰ Uppdagandet av bedrägeriet ledde till flera förändringar på den amerikanska marknaden. År 1933-1934 gick två nya lagar igenom i USA, först Securities Act som följdes av Securities and Exchange Act. Dessutom skapades SEC, med uppdraget att kontrollera de finansiella marknaderna.³¹ Dessa åtgärder togs för att skydda investerare. Den förstnämnda lagen innebär att innan ett företag börjar sälja värdepapper till allmänheten måste de lämna fullständig information om företaget och dessa värdepapper till SEC. Om informationen verkar vara ofullständig eller oriktig på något sätt så får företaget inte tillåtelse att sälja till allmänheten. Med Securities Exchange Act skärptes kraven på ökad information till investerare. Lagen innebär bland annat att SEC övervakar alla fondbörser och over-the-counter- marknader för att se till så att allt går rätt till. Nämnda lagar gör det inte på något sätt svårare för investerare att förlora pengar, men ser till så att dessa investerare kan lita på den information som de baserar sina beslut på.³²

I anknytning till de skandaler som hände i olika företag i USA under 2002, så var oberoendet ideligen debatterat. Det man framförallt diskuterade var om det går att kombinera revisorns rådgivande och reviderande arbetsuppgifter. Det var just detta som kom att ha stor betydelse för upprättandet av den nuvarande RevL.³³

2.3.3 Normbildningen i Sverige

God revisorssed och god revisionsred är viktiga begrepp för normbildningen i Sverige. God revisionsred tas upp i ABL 10 §, bland annat under revisorns uppgifter.³⁴ Utöver dessa ramar finns det även tre olika nivåer på vilka normbildningen inom revisionsyrket i Sverige tar form.

²⁸ http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3325&dok_id=GS01LU23 2006-11-13

²⁹ <http://www.aicpa.org/pubs/jofa/oct2005/timeline.htm> 2006-12-12

³⁰ <http://www.highbeam.com/doc/1G1-20242717.html> 2006-12-12

³¹ <http://www.aicpa.org/pubs/jofa/oct2005/timeline.htm> 2006-12-12

³² <http://www.encyclopedia.com/doc/1E1-Securiti.html> 2006-12-12

³³ Moberg, *Bolagsrevisor*, s. 80-81

³⁴ <http://lagen.nu/2005:551#K9> 2007-01-03

Den första nivån är RevL, reglerna i denna lag styr hur den kvalificerade revisorn får agera som bolagsrevisor. Den andra nivån sker inom RN som sköter avgöranden inom disciplinärenden och beslut om förhandsbesked. Dessa regler tillkommer efterhand som en enskild revisor ställer frågor om till exempel tolkningsfrågor. RN:s beslut i olika frågor är möjliga att överklaga i en förvaltningsdomstol. Den tredje nivån utvecklas främst genom uttalanden från olika branschorganisationer.³⁵

2.3 Revisorns arbetsuppgifter

Den arbetsuppgift som förknippas med revisorn är revision. Man kan säga att revision innebär att i efterhand granska företagets redovisning, men även hur företagets styrelse har skött företaget. Granskningen går ut på att se om företaget har följt lagen vid upprättandet och om redovisningen ger en rättvisande bild av företaget.³⁶ Däremot får revisorn aldrig sköta företagets räkenskaper. Det finns också en skyldighet för revisorn, att vid genomgång av räkenskaperna, anmäla om det finns misstanke om brott.³⁷ Revisorn kommer från ett fristående företag och är på så vis inte knuten till företaget som revideras. Detta för att oberoendet ska kunna säkerställas, det ska ske en korrekt granskning av ledningen och för att lämna riktig information åt företagets intressenter.³⁸

2.4 Oberoendet

2.4.1 Definition

För att förstå oberoendet måste man veta vad ordet innebär. I Svenska Akademiens Ordbok (SAOB) beskrivs oberoende som: ”om förhållandet att icke vara beroende av ngn l. ngt; oavhängighet; särsk. i fråga om ekonomiska förhållanden; särsk. i uttr. oberoende *av ngn*”.³⁹

I den nuvarande RevL talas inte om ordet oberoende, istället uttrycks detta med orden opartiskhet och självständighet för att beskriva hur en revisor ska agera i sina uppdrag.

2.4.2 Yrkesetik

Kraven på revisorernas oberoende är lagstadgat och begreppet yrkesetik får därmed en väldigt viktig roll. I uppsatsen kommer vi att använda oss av det synsätt på yrkesetik som David Flint

³⁵ Diamant, Revisors Oberoende, s. 42-45

³⁶ http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com96_338_sv.pdf 2006-11-13

³⁷ <http://www.bolagsverket.se/dokument/pdf/infomtrl/13.pdf> 2006-12-01

³⁸ Brottsförebyggande rådet, *Revisors verksamhet*, s. 20

³⁹ <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> Sökord: Oberoende, 2006-12-07

gjort i sin bok om revisionens filosofi och principer. Flint menar att begreppet har sitt ursprung i moraliska principer om mänskligt beteende, men att den inte är begränsad till detta. Yrkesetiken avser enligt Flint vara ett yrkes huvudsakliga handlingsregler. Man kan säga att yrkesetiken för revisorer ska skydda förtroendet för revisorerna och revisionen. Syftet med detta är att ge revisorerna direktiv för deras sätt att uppträda. Alltså har yrkesetik inte något samband med vad som betraktas som ett moraliskt bra uppförande. De direktiv som styr revisorerna och deras agerande får i Sverige ett innehåll via riktlinjer från lagar, förordningar, god revisorssed och branschpraxis.⁴⁰

FAR har också uttalat sig om de yrkesetiska reglerna, där man anser att förtroendet för revisionsbyråbranschen beror mycket på hur de enskilda revisorerna tar ställning till de olika yrkesetiska frågor som kommer upp. Att arbeta utifrån en god sed och försöka bevara marknadens förtroende ligger lika mycket i den enskilda revisorns som i revisionsbyråbranschens intresse. FAR har som mål att de som arbetar inom revisionsbranschen i sin verksamhet ska upprätthålla en hög etisk nivå. Det man ska försöka att sträva emot är att vara oberoende och förhålla sig objektivt i alla uppdrag. Det är av allmänt intresse för samhälle och näringsliv att veta att det finns revisorer som granskar den ekonomiska informationen och att de gör uttalande om att den följer de regler som finns i lagstiftningen, andra regelverk och god redovisningssed eller påvisa att det finns avvikelser från de gällande föreskrifterna.⁴¹

Människan utvecklar enligt Rawls naturliga attityder mot auktoriteten redan vid födseln. Föräldrarna blir den naturliga auktoriteten genom att representera kärlek och tillit för barnet. Denna kärlek och tillit leder sedan till skuldkänslor när barnet bryter mot förbud som auktoriteten satt upp för det. På liknande sätt menar Rawls att de naturliga attityderna vänskap och tillit inom en grupp ger upphov till skuldkänslor när man inte fullgör de åtagande som gruppen som helhet erkänner. Detta kan ju lätt översättas till revisorer som inte fullgör de regler som staten (auktoriteten) ställt upp eller som deras revisorskollegor erkänner i form av oskrivna regler med mera. Men detta är inte hela sanningen enligt Rawls, för även utan attityder som vänskap och tillit kan man känna skuldkänslor. Att moraliska principer accepteras räcker oftast för att även moraliska känslor ska framkomma.

⁴⁰ Diamant, *Revisors oberoende*, s. 31

⁴¹ FAR, *FAR: s Samlingsvolym 2005 Del 2*, s. 118

Rawls menar att även egoister som enbart handlar för att rå om sitt eget saknar dessa naturliga attityder. En egoist kan visserligen bli arg på någon och tycka att denna person handlar orättvist, men när han själv gör samma sak har den inga moraliska känslor över saken. Rawls avslutar med att eftersom attityder som vänskap och tillit är naturliga för oss människor kan vi inte göra oss av med dessa hur som helst. Rädslan för att sakna dessa naturliga egenskaper gör att vi känner moral. En revisor som är helt igenom egoist kan naturligtvis handla helt fel i situationer som ställer dennes moral på prov, men enligt Rawls är moraliska egenskaper något som uppkommer vid tidig ålder och är inpräntat i de flesta människor.⁴²

2.4.3 Avstå från uppdraget?

Förr i tiden använde man sig av listor där man skrev ned vad som inte var tillåtet att göra för en revisor, detta gjordes för att garantera revisorernas oberoende. Ur dessa förbud har sedan Code of Ethics utarbetats och även den svenska RevL (2001:883). Det som är grundtanken bakom oberoendet är att om det finns faktorer som gör att revisorns opartiskhet eller självständighet inte kan garanteras ska revisorn inte åta sig uppdraget. Exempel från FAR på faktorer då revisorn bör avstå från uppdraget:

- *egenintressehot*: revisorn har ett eget ekonomiskt eller annat intresse i klienten
- *självgranskningshot*: revisorn måste granska och ta ställning till sitt eget arbete, t.ex. sina egna råd
- *partsställningshot*: revisorn har tagit ställning för eller emot klienten, t.ex. i en förhandling, och framstår därför som kopplad till klienten
- *vänskaps-/förtroendehot*: revisorn har starka personliga relationer till någon som ska granskas eller låter sig invaggas i ett okritiskt förtroende för det klienten gör
- *skrämselhot*: revisorn riskerar att påverkas av en dominerande personlighet hos någon som ska granskas eller av yttre påtryckningar.⁴³

Revisorns arbete har alltid varit mycket omdiskuterat i samhället. Det som framförallt diskuterats är revisorns oberoende. I arbetet med framställandet av lagstiftningen har det diskuterats olika metoder för revisorns oberoende.⁴⁴ Oberoendet betyder att den som läser en revisionsberättelse ska kunna vara säker på att revisorn inte blivit påverkad av något, utan endast arbetar utifrån att göra en bra revision. Det finns krav på oberoendet från flera olika

⁴² Rawls, *En teori om rättvisa*, s.451-454

⁴³ <http://www.far.se/faq.asp?id=28> 2006-11-10

⁴⁴ Diamant, *Revisors oberoende*, s.210

perspektiv, det vill säga revisorn ska ses som oberoende part av alla de intressenter som är inblandade, i förhållande till alla andra inblandade intressenter.⁴⁵ Dessutom ska revisorn själv se sig som oberoende. Man skiljer på två sorters oberoende, faktiskt oberoende (independence in fact) och synbart oberoende (independence in appearance).⁴⁶ Reglering av detta sker för att omgivningen i svåra situationer ska kunna se att revisorn utför sitt uppdrag opartiskt.

2.4.4 Vad säger lagen?

Ser man på oberoendet utifrån lagen, så behandlas ämnet i Revisorslagen (2001:883)⁴⁷. Denna nya lag började gälla den 1 januari 2002 och innehöll en del förändringar jämfört med den gamla revisorslagen, bland annat hur man ska definiera revisorsverksamhet och hur man ser på revisorns självständighet och opartiskhet i revisionsuppdrag. För att säkerställa oberoendet utgår man från följande analysmodell.⁴⁸ I 19 § tas upp att revisorn ska arbeta utifrån god revisorssed. Vidare i 20 § står det att revisorn ska utföra sina uppdrag opartiskt och självständighet, samt i sina ståndpunkter vara objektiv. I 21 § utvecklas detta ytterligare om det finns omständigheter som kan rubba förtroendet för revisorns opartiskhet och självständighet. Detta ska revisorn beakta vid varje uppdrag som den åtar sig. I nedan fall som finns presenterade i RevL ska revisorn avstå eller avsäga sig ett sådant uppdrag,

1. om han eller hon eller någon annan i den revisionsgrupp där han eller hon är verksam
 - a) har ett direkt eller indirekt ekonomiskt intresse i uppdragsgivarens verksamhet,
 - b) vid rådgivning som inte utgör revisionsverksamhet har lämnat råd i en fråga som till någon del omfattas av granskningsuppdraget,
 - c) uppträder eller har uppträtt till stöd för eller mot uppdragsgivarens ståndpunkt i någon rättslig eller ekonomisk angelägenhet,
 - d) har nära personliga relationer till uppdragsgivaren eller till någon person i dennes ledning,
 - e) utsätts för hot eller någon annan påtryckning som är ägnad att inge obehag, eller
2. om det föreligger något annat förhållande av sådan art att det kan

⁴⁵ <http://www.hgu.gu.se/Files/foretagsekonomi/Ekonomistyrning/Sammanfattningar%2098-99/92.htm> 2006-11-14

⁴⁶ Moberg, *Bolagsrevisorn*, s. 83

⁴⁷ <http://www.revisorsnamnden.se/Regelverk/HTML/Revisorslag.htm> 2006-11-14

⁴⁸ FAR, *FAR: s Samlingsvolym 2005 Del 2*, s. 232

rubba förtroendet för revisorns opartiskhet eller självständighet.⁴⁹

Skulle det vara så att det finns speciella omständigheter eller att det har vidtagits åtgärder i det enskilda fallet, som gör att det inte finns motiv att tvivla på revisorns opartiskhet eller självständighet, så behöver revisorn inte avstå eller avsäga sig uppdraget.

I 24 § berörs huruvida revisorer och revisionsbolag ska dokumentera revisionsverksamheten. Dokumentationen ska visa väsentlig information om revisorns arbete och dennes opartiskhet och självständighet. Anledningen till dokumentationen är att man vid ett senare skede ska kunna bedöma revisorns opartiskhet och självständighet.

Med den nya RevL skärptes kraven på oberoendet och den så kallade analysmodellen. Denna modell går ut på att en revisor inför varje uppdrag är skyldig att göra en oberoendeanalys och alltså analysera huruvida han står i någon slags beroendeställning till uppdragsgivaren. Enligt ett uttalande från RN så anges också att "Förutom den analys som måste genomföras innan ett revisorsuppdrag accepteras åligger det revisorn att under hela uppdragstiden pröva förutsättningarna för sin opartiskhet och självständighet så snart det finns anledning därtill".⁵⁰ I uttalandet framgår ytterligare kriterier som måste uppfyllas av revisorn, exempelvis vilka handlingar som legat till grund för analysen och när denna ska dokumenteras.

2.4.5 Vilka kan konsekvenserna bli av att analysmodellen inte följs eller tillämpas fel?

Om en revisor väljer att ta ett nytt revisionsuppdrag eller slutför ett nuvarande revisionsuppdrag, även om det finns faktorer som gör att oberoendet, det vill säga revisorns opartiskhet eller självständighet kan ifrågasättas och detta hot inte kan eller har eliminerats. Då kan detta förtroendehot leda till att revisorn skadar sin klient om uppdraget måste avslutas innan det är färdigställt, eller att resultatet av den avklarade granskningen betvivlas.

RN kan också meddela disciplinära åtgärder till revisorn. Är fallet så att revisorn inte använder sig av analysmodellen kan RN ge revisorn en varning, eller möjligen en erinran. Finns det andra speciella skäl kan en revisor som fått en varning också bli tvungen att betala

⁴⁹ <http://www.revisorsnamnden.se/Regelverk/HTML/Revisorslag.htm> 2006-11-14

⁵⁰ <http://www.revisorsnamnden.se/Protokoll/03-06/bilaga2.pdf> 2006-11-13

en straffavgift som är mellan 1 000-25 000 kronor till staten. Skulle det vara så att förhållandena är särskilt försvårande får RN upphäva godkännandet eller auktorisationen.⁵¹

De disciplinära åtgärderna som kan tas till när en revisor inte agerar på rätt sätt i sin revisionsverksamhet finns reglerat i RevL 32 § och 33 §.⁵²

⁵¹ FAR, *FAR: s Samlingsvolym 2005 Del 2*, s. 251

⁵² <http://www.revisorsnamnden.se/Regelverk/HTML/Revisorslag.htm> 2006-12-15

3 Metod

I metodkapitlet kommer vi att redogöra för vilka metoder vi valt att använda för att utreda vår forskningsfråga. Valen av metod visar till viss del hur vi kommit fram till våra slutsatser. I kapitlet beskrivs tillvägagångssättet vid datainsamlingen.

3.1 Forskningsmetod

I vår utredning kommer vi att utgå ifrån den kvalitativa metoden. Genom att genomföra intervjuer med personer som har fackkunskaper hoppas vi på att få en djupare förståelse för problemet. Det är alltså inte fråga om att göra någon slags statistisk undersökning och vi har därför inte valt att använda den kvantitativa metoden.⁵³

3.2 Vetenskapligt angreppssätt

I den här utredningen utgår vi ifrån en deduktiv ansats. Detta har vi kommit fram till, eftersom vi kommer att basera våra slutsatser på befintlig teori.⁵⁴ I vår undersökning utgår vi från teorier om redovisning som vi tagit till oss genom kandidatkursen i redovisning samt genom att läsa mängder av artiklar och skrifter inom ämnet. Utifrån dessa källor, kursen i redovisning och den offentliga debatten som vi hittat i facklitteraturen har vi format våra frågeställningar. Utifrån dessa frågeställningar har vi sedan kommit fram till att ett kvalitativt tillvägagångssätt varit det bästa för att genomföra studien och har därför samlat in våra data genom intervjuer samt genom artiklar inom ämnet. Vårt resultat av undersökningen har sedan lett fram till att vår frågeställning kunnat besvaras.⁵⁵

3.3 Undersökningsmetod

För att få ett svar på vår frågeställning har vi valt att göra en djupintervju med våra respondenter, det vill säga revisorerna. Djupintervjun är bra eftersom vi kan ha förutbestämda frågor men också ställa följdfrågor till dessa.⁵⁶ Motsatsen till djupintervju kan sägas vara en enkät där respondenten enbart har förutbestämda frågor och svar. Detta är inte något som passar vårt syfte med intervjuerna, vi vill att intervjupersonerna ska prata mer fritt utifrån de

⁵³ Holme & Solvang, *Forskningsmetodik*, s.13

⁵⁴ Bryman & Bell, *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, s.23-25

⁵⁵ Bryman & Bell, *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, s.23-25

⁵⁶ Wallén, *Vetenskapsteori och forskningsmetoder*, s.76

frågor vi ställer. Ett problem vid studier med hjälp av intervjuer är generaliserbarheten, det vill säga möjligheten att genomföra en likadan studie och få samma resultat gång på gång.⁵⁷ Ett annat problem för reliabiliteten är att vi inte har något standardiserat protokoll som vi fyller i efterhand som respondenten svarar.⁵⁸ Detta är dock svårt att genomföra då våra intervjuer är öppna med följdfrågor. Det blir rimligtvis svårt att genomföra exakt likadana intervjuer eftersom de som vi kommer att prata med har olika erfarenheter som speglar deras svar. Dessutom påverkas intervjun av intervjupersonens dagsform, hur mycket tid och intresse de har att bli intervjuade just där och då.

När det gäller intervjuerna har vi tillämpat den metod som Townley et al tillämpat i studien ”Rationalization of Organizations”. De har anammat en metod som kallas ”the principle of charity” och som går ut på att man ska betrakta allt som intervjupersonen som riktigt och ta deras åsikter på allvar. Att uttrycka sina åsikter och handlingar är en funktion av moralisk självständighet och ansvar, det är därför inte etiskt riktigt att bortse från intervjupersonens åsikter. Att göra det är att underminera deras integritet. Detta betyder inte att allt som intervjupersonen säger är rätt men tillvägagångssättet kan få oss att bättre förstå dem.⁵⁹

Empirin kommer att innehålla både primär- och sekundärdata. Våra primärdata kommer att bestå av intervjuer och sekundärdata bestående av böcker och dokument, alltså texter som redan skrivits och bearbetats av någon för ett speciellt syfte.⁶⁰ Därför kommer vi att vara extra kritiska till denna sorts data.

För att på bästa sätt kunna utreda revisorns oberoende har vi två empiriska angreppssätt. Dels personliga intervjuer med revisorer, som kan ge oss en bild av det praktiska arbetet och de problem som kan uppstå. Dels den offentliga debatten, i vilken bransch-kunniga delar med sig av sina åsikter och teorier. Den offentliga debatten representeras i vår uppsats huvudsakligen av artiklar från *Balans*, en tidskrift för ”fri och obunden debatt om redovisning och revision”.⁶¹ Denna ges ut av FAR SRS.

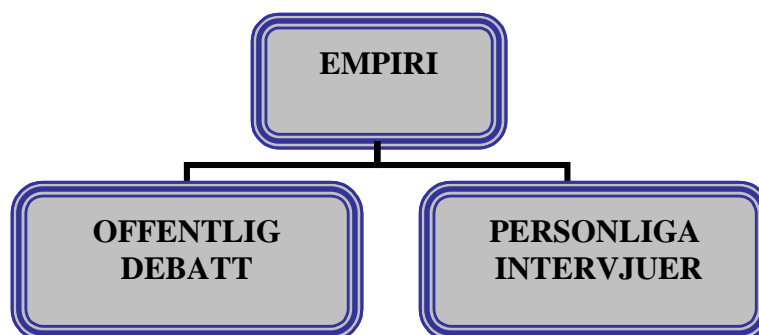
⁵⁷ Wallén, *Vetenskapsteori och forskningsmetoder*, s.76

⁵⁸ Silverman, *Interpreting Qualitative Data*, s. 93

⁵⁹ Townley et al, *Rationalization of Organizations*, s. 3-6

⁶⁰ Jacobsen, *Vad, hur och varför?*, s. 152

⁶¹ <http://www.balans.farsrs.se/page.asp?pageID=35> 2007-01-03

3.3.1 Insamling av data

Vi har valt att använda intervjuer samt dokument för att genomföra vår undersökning, men det finns ett annat tillvägagångssätt, vilket är observationer.⁶² Vid insamling av information är det alltid bäst att få tillgång till en ursprunglig källa.⁶³ Ju fler olika typer av källor som används desto starkare blir studien.⁶⁴ Vår studie är en "basic research" studie, det innebär att vi undersöker ett fenomen för att försöka förstå hur detta fenomen påverkar den verklighet vi lever i. Fenomenet i vår undersökning är revisorns oberoende och hur det påverkar dennes dagliga arbete. Denna typ av studier kräver ofta en del fältarbete i form av observationer eller intervjuer.⁶⁵

Valet av litteratur spelar en stor roll vid en undersökning av det slag som vi gjort. Det finns flera olika sätt att använda sig av den litteratur man har till hjälp vid litteraturgenomgången. Litteraturen kan användas till att få en översikt över ämnet som ska undersökas och för att få fram fakta som passar in i just den undersökningen man ämnar göra. Den kan även vägleda oss i vilken riktning vi ska gå för att få fram relevant empiri till vår undersökning.⁶⁶

Under informationssökningen har vi läst igenom en rad olika innehållsförteckningar i olika böcker, för att se om det fanns något aktuellt för vår uppsats. Den litteratur som vi använt i arbetet har vi fått tag på genom förslag från handledaren, egna sökningar i Lovisa och Elin samt genom att ta reda på vilka referenser som använts i denna litteratur och i andra studenters uppsatser inom samma ämne. På Internet har vi använt oss av sökmotorerna Google, Yahoo och MSN och hittat information på sökorden Kreugerkraschen, Kreuger +

⁶² Patton, *Qualitative evaluation and research methods*, s. 245

⁶³ Holme & Solvang, *Forskningsmetodik*, s. 133

⁶⁴ Patton, *Qualitative evaluation and research methods*, s. 245

⁶⁵ Patton, *Qualitative evaluation and research methods*, s.152-153

⁶⁶ Strauss & Corbin, *Basics of Qualitative Research*, s. 52

Securities Act, finansiella kriser, revisorns oberoende, revisorns oberoende + Balans, oberoendet + revisorer, FAR Info + analysmodellen, Balans + analysmodellen, aktiebolagslag, den nya Revisorslagen, Adam Diamant, revision + oberoende, uppsatser + revision, Ernst & Young, KPMG, Deloitte samt Häckner. Vi har också använt Wikipedia – den fria encyklopedin.

3.3.2 Intervjun

I uppsatsen utgår vi från kvalitativa metoder och kommer att använda oss av kvalitativa intervjuer för att få inblick i revisorns arbete. När vi bestämt oss för detta fanns det ytterligare saker att ta ställning till, bland annat vilken slags intervjuer vi ville göra. Ett alternativ är att göra intervjuerna över Internet, något som har många fördelar om man till exempel har tidsbrist eller pengabrist. Genom intervjuer på Internet skulle vi kunna nå ut till många fler än vad vi gör med personliga intervjuer och vi skulle inte behöva tänka på var intervjuobjekten befinner sig utan kanske intervju någon uppe i Norrland.⁶⁷ Dessa fördelar är dock inte av någon större betydelse för oss eftersom antalet intervjuobjekt inte överstiger 10 och våra intervjupersoner består av auktoriserade revisorer, en grupp som kan tänkas vara någorlunda homogen i hela landet. Naturligtvis är det en fördel att det går snabbt att göra intervjuer över Internet men vi vill inte förlora den personliga kontakten och riskera att missa saker som inte sägs rakt ut och har därför valt att göra personliga intervjuer.

I urvalet till dessa intervjuer valde vi helt enkelt att enbart intervju revisorer, eftersom de arbetar inom det område som vi baserat vår frågeställning på.

Vidare finns det olika sorters kvalitativa intervjuer, alla bra på sitt vis men måste stämma överens med syftet med undersökningen. Den ostrukturerade intervjun fungerar som en vanlig konversation där intervjuaren endast utgår från lösa minnesanteckningar.⁶⁸ Denna typ av intervju kan vara svår att analysera och vi vill ha lite mer struktur på intervjun. Då återstår den strukturerade och den semi-strukturerade intervjun. Med den sistnämnda metoden kan en tydlig fokusering kombineras med att få fram intervjupersonens syn på ämnet och få svar som baseras på de egna erfarenheterna av ämnet. Vi har därför valt att använda oss av denna intervjumetod. Vi kommer dock att ställa följdfrågor om tillfälle ges.

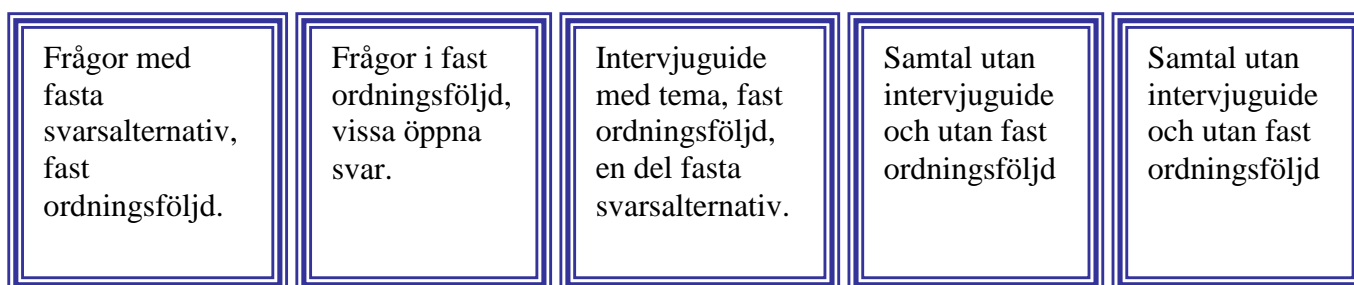
⁶⁷ Bryman & Bell, *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, s. 368-369

⁶⁸ Bryman & Bell, *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, s. 361-362

Eftersom en del frågor kan vara känsliga för respondenten har vi valt att låta våra intervjupersoner vara anonyma. Att ange namnen på revisorerna är inte av någon betydelse för vår undersökning. Däremot kommer vi att ange vilka revisionsbyråer dessa intervjupersoner arbetar på eftersom vi varit på de stora företagen och denna förutsättning kan ha påverkat deras svar på frågorna. Vi kommer också att ta hänsyn till att ämnet kan vara känsligt, när vi strukturerar frågeschemat.

Helt slutet

Helt öppen

Fritt från, Jacobsen, Vad, hur och varför?

3.3.3 Dokument

Vi kommer att utgå ifrån både intervjuer och från den offentliga debatten. Till den offentliga debatten har vi fått informationen från sekundärdata i form av bland annat artiklar från tidningen Balans och från FAR Info.⁶⁹ Fördelen med sekundärdata är att den ofta är av hög kvalitet, mycket av de sekundärdata vi använt oss av är information från forskare eller människor som arbetar inom revision. Dessa texter kan därför antas ha genomgått akademisk eller annan slags granskning innan den publicerats. Detta gör att validiteten i materialet är hög vilket är extra viktigt när man inte går till den ursprungliga källan.⁷⁰ Vi är trots allt inte helt bekanta med det insamlade materialet av sekundärdata på samma sätt som om vi själva samlat in det. Men vi anser att fördelarna med kombinationen intervjuer och offentlig debatt överväger den nackdelen samt att våra primärdata och sekundärdata kompletterar varandra bra. Det mesta av våra sekundärdata kommer från böcker, artiklar, Internet samt dokument från olika organisationer. Det innebär alltid en viss form av osäkerhet vid användandet av dokument som datakälla, för att minska denna osäkerhet har vi för varje dokument bedömt huruvida källan och dess innehåll är trovärdig eller inte.

⁶⁹ Bryman & Bell, *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, s. 231

⁷⁰ Bryman & Bell, *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, s. 230-237

3.4 Reliabilitet

I vår undersökning har vi gjort en del åtgärder för att få hög reliabilitet,⁷¹ bland annat ställt samma frågor i samma ordningsföljd till våra intervjupersoner, vi har även i förväg skickat frågorna till våra intervjupersoner så att de skulle få tid att tänka efter och se att det är seriösa frågor. Även detta är viktigt för att de ska kunna tänka efter innan och inte bli överraskade av någon fråga. Vid bearbetning av svaren från våra intervjuer har vi försökt att granska och sammanställa svaren med ett kritiskt synsätt. Vi har enligt bästa förmåga redovisat vilka olika val som vi gjort i uppsatsen, för att läsaren ska kunna kontrollera tillförlitligheten och giltigheten.⁷²

3.5 Validitet

Vi vill naturligtvis att uppsatsen ska innehålla giltig och relevant empiri, vår målsättning har alltså varit att nå en så hög nivå av detta som möjligt. Under arbetet med intervjufrågorna har vi försökt att hitta en bra kombination av frågor, som behandlar oberoendet från olika perspektiv. Detta för att se hur intervjupersonerna förhåller sig till oberoendet och diskussionen kring detta utan att enbart fråga rakt ut. Vi anser att intervjufrågorna är relevanta för undersökningen och att intervjuerna tillsammans med den offentliga debatten på ett bra sätt belyser det område som vi vill undersöka. För att kontrollera att frågorna mäter det vi vill mäta har vi bland annat genomfört en testintervju, denna ledde fram till en del ändringar i frågorna då vi förstod att en del av dessa skulle kunna misstolkas och leda till oanvändbara svar. Våra intervjupersoner, det vill säga revisorer som alla arbetar på något av de stora revisionsföretagen, får anses vara en ganska homogen grupp. Detta baserar vi på att de har liknande arbete och klienter samt att de följer samma regelverk. Det som kommit fram under våra intervjuer med dessa personer bör alltså vara samma som om vi frågat andra i liknande positioner. Naturligtvis kan detta skilja sig åt på en del sätt, vi hade kanske fått annorlunda svar om vi frågat revisorer som arbetar på mindre företag men på det stora hela anser vi att informationen från intervjupersonerna skulle kunna gälla för fler personer inom samma yrke.⁷³ Den interna giltigheten är förhållandevis hög. Svaren från intervjupersonerna är inte helt överensstämmande men grundtanken verkar vara samma hos allihop. De har alltså gett

⁷¹ Bryman & Bell, *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, s. 48

⁷² Jacobsen, *Vad, hur och varför?*, s. 255-256

⁷³ Jacobsen, *Vad, hur och varför?*, s. 21-22

ungefär samma beskrivning av oberoendet och problemen kring dessa. Vi inser dock möjligheten att så inte vore fallet om vi hade haft fler än sju intervjupersoner.⁷⁴

Det finns en risk att vi inte fått reda på hela sanningen om intervjupersonernas arbete med oberoendet. Denna risk går aldrig helt att komma ifrån, men eftersom vi låtit dessa personer vara anonyma har vi gjort det vi kan för att minska denna risk. Vi har också utgått från semi-strukturerade intervjuer så att frågorna inte helt och hållet styrts av oss utan revisorerna har fritt kunnat utveckla sina svar.⁷⁵

Eftersom vi utgår ifrån två empirigrunder har vi fördelen av att ur två perspektiv belysa revisorns oberoende. Den första grundansatsen, intervjuerna speglar intervjupersonernas personliga åsikter om ämnet, vilket är av stor betydelse eftersom det är dessa som stöter på problemet i sin vardag. Den andra ansatsen består av den offentliga debatten. Underlaget till den offentliga debatten består av branschkunnigas åsikter och synpunkter inom ämnet. Detta ger extra tyngd åt empirin om informationen stämmer överens med svaren på våra intervjuer men kan också ge oss nya perspektiv om dessa inte stämmer överens.⁷⁶

Under intervjuerna har vi varit två personer som turats om att fråga och båda har skrivit ner svaren på frågorna. Sedan har vi gått igenom dessa tillsammans, detta för att se till så att något inte försvunnit på vägen till analysen. Dock blev vi tvungna att dela på oss vid de sista intervjuerna på grund av en ändring i sista minuten. En intervju har alltså gjorts av enbart en person.

3.5 Källkritik

Våra intervjupersoner måste anses vara väl insatta i intervjuområdet med tanke på att de arbetar med detta varje dag. För att undvika att intervjun påverkas av att intervjupersonerna är stressade har vi valt att skicka frågorna till dem i förväg. På det sättet har de tid att tänka igenom sina svar, något som vi inte anser kommer att påverka undersökningen på ett negativt sätt. Vi kommer också att besöka deras arbetsplatser för intervjuerna för att de har den relevanta informationen där och för att de ska vara i sin naturliga miljö. Intervjupersonerna är till viss del subjektiva i sin bedömning av undersökningsämnet, men detta är svårt att undvika.

⁷⁴ Jacobsen, *Vad, hur och varför?*, s. 255-256

⁷⁵ Jacobsen, *Vad, hur och varför?*, s. 259-262

⁷⁶ Jacobsen, *Vad, hur och varför?*, s.189

Samtidigt så är det revisorernas syn på oberoendet som vi vill ha reda på och därför bör detta inte ses som något negativt.

Den huvudsakliga informationen om Kreugerkoncernen kommer från en avhandling på Stockholms universitet. Detta är en akademisk text, vilken har granskats noga och bör ses som en text med hög kvalitet. Avhandlingen är från 1975 och är således inte ny information, dock anser vi att denna är relevant då ny information om Kreugerkoncernens fall inte bör ha dykt upp under de senaste årtiondena.

Internetkällor är i allmänhet mindre tillförlitliga än publicerat material, detta eftersom webbsidorna oftast inte granskats. Vi har dock valt att använda oss av sådan information ändå. Fördelen med detta material är att den ofta är mer uppdaterat än vad publicerat material kan vara.

4 Offentlig debatt

Följande kapitel kommer att behandla den offentliga debatten om revisorns oberoende. Den offentliga debatten är tillsammans med intervjuerna grundansatsen för vår utredning och kommer att vara av stor vikt när vi kommer fram till slutdiskussionen och våra slutsatser.

4.1 Skärpta regler

I tidningen Balans nr 6-7/2006 intervjuas lagutskottets ordförande Inger René angående det regeringsförslag som riksdagen antog den 3 maj i år. Förslaget gick ut på att jävsregeln för revisorer skulle skärpas och så blir alltså fallet, från och med den 1 januari 2007 gäller att den inte får vara revisor som: ”är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder bolaget vid bokföringen eller medelsförvaltning eller bolagets kontroll däröver”. Enligt Inger René är det viktiga med beslutet att revisorn har en hög moralisk standard. På frågan om varför revisionsbranschen regleras hårdare just nu påminner hon om beslut i samma riktning som fattats inom EU, vilket de svenska reglerna naturligtvis influeras av. Till exempel det åttonde bolagsdirektivet som behandlar revisionen. Dessa nya tillskott i regelverket har tillkommit efter bland annat Enron- skandalen, förklarar Inger René vidare.⁷⁷

Ovan nämnda direktiv, det nya revisorsdirektivet 2006/43/EG kommer att införas i svensk lag senast den 29 juni 2008. Det som ingår i det nya direktivet är bland annat att företagen ska redovisa sin praxis om oberoende och det ska bekräftas att de har använt sig av en intern kontroll om att kraven för oberoende är uppfyllda. Dessutom ska årligen revisorn/revisionsföretaget skriftligen styrka sitt oberoende av ett granskat företag av allmänt intresse för revisionsutskottet. Det ska också årligen redovisas till revisionsutskottet vilka tjänster utöver revisionen som det granskade företaget erbjudits. De hot mot oberoendet och de åtgärder för att minska dessa hot som diskuteras av revisionsutskottet ska dokumenteras av revisorn/revisionsföretaget. Revisorerna som är huvudansvariga ska efter sju år bytas ut och får efter detta inte medverka i revisionen av det granskade företaget under två år.⁷⁸

⁷⁷ Elisabeth Precht, *Riksdagen enig om skärpt jävsregel för revisorer*, Balans Nr 6-7/2006

⁷⁸ FAR info, 268. *Nya revisorsdirektivet offentliggjorts*, Nr 6/2006

I Balans nr 10, 2001 har en sammanställning gjorts av en diskussion mellan olika aktiva inom området revision, ämnet som behandlas är oberoendet och analysmodellen. Några av de synpunkter som FAR:s ordförande Mats Fredricson hade under diskussionen var att det kan vara svårt att själv fastställa om man enligt andra uppfattas som oberoende. För man kan själv känns sig som oberoende, men sedan ska man även visa att man har omgivningens förtroende. Då kommer genast frågorna: Vilken är omgivningen? Är det allmänheten eller ska det vara någon som är kompetent nog att göra en bedömning i denna fråga, för att avgöra vilka risker det finns att ta hänsyn till i det aktuella fallet.

Vidare följer några kommentarer från FAR:s representant i RN, Gunnar Widhagen, som menar att man bara ska se det faktiska oberoendet som ett sinnestillstånd, medan man kan se på det synbara oberoendet så som omvärlden uppfattar det. Detta är enligt Gunnar Widhagen mycket svårare, för han anser att vem som helst skulle kunna mena att du som revisor inte är oberoende. Det som är viktigast är dock att man hela tiden har fokus på det som tolkas som ett hot mot oberoendet och att man hela tiden gör något för att det ska minskas.

Leif Edling, ordförande i SRS, menar att oberoendet handlar om etik och moral, men även om hög professionalism. Man kan säga att en seriös yrkesinriktning alltid kännetecknats av detta synsätt.

Ulf Spång ser på det uppfattade oberoendet som något som hela tiden måste hållas vid liv, vilket görs genom regelverk, att vara professionell och även att de tjänster som man levererar sker på ett professionellt sätt. Detta leder i sin tur fram till behovet av skickliga medarbetare och att dessa har en god omdömesförmåga. Det är inte möjligt att bara göra en analysmodell utan man måste också kunna tolka den, men i vissa fall kanske inte modellen räcker till och då blir det omdömet som får avgöra.⁷⁹

4.2 Oberoendet – ett teoretiskt problem?

Göran Tidström, före detta FEE-president och ordförande i Öhrlings PriceWaterhouseCoopers, bidrar i Balans nr 11/2001 med sina tankar om den allt starkare debatten om revisorns oberoende. Enligt honom vilar förtroendet för revisorsprofessionen på tre hörnstenar, kvaliteten på den finansiella rapporteringen, utvecklingen av corporate governance samt att revisorn levererar högklassig revision anpassad till kraven från

⁷⁹ Holmquist, Bengt, *Revisorn, oberoendet & analysmodellen*, Balans Nr 10/2001

näringslivet. Göran Tidström understryker att det är den finansiella rapporteringen som är orsak till eventuella krascher, snarare än oberoendet hos revisorn. Han fortsätter med en intressant diskussion om vikten av etik och moral hos revisorn, men påpekar att denna diskussion är så väldigt knapphändig. Detta på grund av att den informerade intressenten inte har något intresse av det eftersom de litar på professionens integritet. Det är snarare för de inte fullt lika informerade intressenterna som diskussionen är av intresse. Detta påstående underbyggs av Göran Tidström genom att berätta att analysmodellen inte är något nytt fenomen, det som är nytt i modellen är kraven på dokumentation. Göran Tidström menar att oberoendeproblemet enbart är ett teoretiskt problem och säger att: ”det finns ingen empiriskt grundad anledning att påstå att bristande oberoende eller objektivitet skulle vara ett omfattande problem”. Tydligen så har man i den amerikanska debatten kommit fram till att det finns brister i kvaliteten på den finansiella rapporteringen men att rådgivarrollen inte är något problem.⁸⁰

4.3 Skandalerna

De åsikter som Göran Tidström lägger fram i Balansartikeln får till viss del stöd av den kontroversiella rapport som skrivits av Mary Ashby Morrison om Enron-skandalen. Morrison började sin karriär på Arthur Andersen och menar att Enrons revisionsbyrå fått ta en oförtjänt stor del av smällen. Enligt hennes rapport hade revisorerna aldrig kunnat veta vad som pågick på Enron. Bedrägeriet möjliggjordes av att Enron skapade partnerskap utanför balansräkningen. Dessa så kallade SPE: s, det vill säga Special Purpose Entities, granskades inte utav Arthur Andersen på grund av att oberoendet då kunde ha ifrågasatts. Morrison fortsätter med att förklara att bedrägeriet skedde inom dessa SPE: s. Därför är det inte bristande oberoende från Arthur Andersens sida som bör diskuteras. Snarare är det så att en granskning aldrig hade kunnat upptäcka bedrägeriet eftersom man i en sådan utgång från att banker och utomstående parter är ärliga, vilket inte var fallet med Enron, anser Morrison. Det finns mycket mer bakom historien med Enron och Arthur Andersen men det centrala i det som Morrison fört fram är att Enron-skandalen inte skedde på grund av bristande oberoende hos revisorerna.⁸¹

⁸⁰ Holmquist, Bengt, Göran Tidström: ”Frågan om revisorns oberoende är i ett vidare perspektiv inte något stort ämne i den internationella debatten”, Balans Nr 11/2001

⁸¹ Morrison, Ashby Mary, Arthur Andersen & Co. – The Rest of the Story, 2005

Adam Diamant, som skrivit en bok om revisorns oberoende, uttalar sig också i en Balansartikel från 2004. Han har forskat i flera år och under arbetets gång har en del skandaler som Enron och Parmalat skett, något som fått oberoendefrågan att stå i fokus. I sin avhandling har Adam Diamant undersökt oberoenderegleringen på revisorsområdet i Sverige. Han har då kommit fram till att man i framtiden bör skilja på regleringen för olika stora företag och föreslår en modell med en allmän regelbas och en påbyggnad för bolag som är av allmänt intresse. På så sätt skulle regleringen på området bli lättare, anser Adam Diamant.⁸²

4.4 Analysmodellen

Christer Lefrell, som tidigare var myndighetschef vid RN har i Balans gjort ett uttalande om analysmodellen. Han tycker själv att modellen inte är färdig och att man nu har den under prövning och tvivlar på att den verkligen fungerar. Analysmodellen är svårt att använda sig av och det tar relativt lång tid innan man har arbetat upp en praxis för att veta hur reglerna ska tillämpas. Både RN och revisorsbranschen kommer att vara tvungen att lägga ner mycket tid på att få reglerna att fungera. Christer Lefrell menar även att branschen hela tiden påstått att de använt sig av den här oberoendeanalysen, men samtidigt kan man fastställa att de har lagt ner mycket tid på att utbilda revisorerna om hur denna prövning ska gå till väga. RN krävde år 2002 att få in dokument för att se hur revisorerna dokumenterat sina analyser om oberoendet. Resultatet av detta var inte helt bra, man kan säga att många revisorer nog bara ser analysen som ännu en blankett att fylla i.⁸³

4.5 Förtroendet

Vad kan man göra för att återuppbygga förtroendet för företagsledning, revisorer och andra inblandade efter en skandal? Avgående chefen för Finansinspektionen, Claes Norgren menar att det är viktigt att man håller isär vilka skandaler som här i Sverige och vilka som hänt i USA. Han säger att händelserna i USA är allvarliga och att man bör ta informationen till sig och se om det finns något som man kan lära sig av det som hänt.⁸⁴

⁸² Pernilla Halling, *Han granskar revisorns oberoende*, Balans Nr 11/2004

⁸³ Inge Wennberg, *Han tvivlar på analysmodellen*, Balans nr 8-9/2003

⁸⁴ Inge Wennberg, *Claes Norgren, Finansinspektionens avgående chef: Hur ska förtroendet återställas efter redovisningsskandalerna?*, Balans nr 11/2002

5 Intervjuer

Tillsammans med den offentliga debatten utgör intervjuerna den empiri som våra slutsatser grundas på. Intervjuerna har utförts med revisorer från några av de stora erkända revisionsföretagen.

5.1 Regleringen

Den nya RevL började gälla den förste januari 2002. I denna skärptes kraven på revisorns oberoende och analysmodellen introducerades. Analysmodellen, med krav på bland annat oberoendeanalyser för revisorns klienter, har inneburit att revisorns arbete blivit mer administrativt. De sju revisorer som vi intervjuat är alla överens om att den administrativa delen är den stora skillnaden jämfört med den tidigare RevL. De förklarar att nyheterna i lagen faktiskt inte är något nytt att tänka på, snarare är det så att de allihop i sitt arbete även innan har varit måna om sitt oberoende. I takt med att lagstiftningen förändrats har även de interna kraven på revisorernas arbete förändrats. Samtliga fyra revisionsbyråer som vi besökt har interna krav som är hårdare än vad lagen är. Systemet är detsamma som tidigare men kontrollerna, både interna och externa har blivit fler och våra intervjupersoner menar att de faktiskt blivit mer försiktiga nu. För våra intervjupersoner, som arbetat inom revision i flera år, är frågan om oberoendet något som sitter i ryggmärgen.

Den största förändringen som analysmodellen fört med sig är istället att det blivit dyrare med revisionen, vilket slår hårdast mot små- och mellanstora företag. Här går dock åsikterna lite isär. För klienterna, i synnerhet de små bolagen innebär det en merkostnad med de nya kraven eftersom revisorn måste arbeta mer med deras bolag och därför tar mer betalt. Några av intervjupersonerna menar att det faktiskt inte blir så mycket dyrare för klienten, detta beror på att revisorn försöker hitta en praktisk lösning för klienten. Kostnaden för småföretagaren kan dessutom påverkas eftersom det är beroende av hur effektiv företagaren själv är. För de revisorer som arbetar med små företag är detta inte något problem överhuvudtaget eftersom mindre företag oftast inte uppfyller de krav som ställs för att analysmodellen ska tillämpas.

Intervjupersonerna är överens om att de skärpta kraven och analysmodellen är rimliga. Eftersom allt dokumenteras så känns det tryggt att arbeta och de kan alltid visa upp dokumentation i efterhand om det skulle behövas. En av de mer rutinerade revisorerna vidareutvecklar sin åsikt om detta och menar att det naturligtvis är viktigt att följa den lagstiftning som bestämts. Det blir mer tydligt vad revisorn får och inte får göra med skarpare lagar. Han anser att många tänker för affärsmässigt och hitta på olika sätt att försöka kringgå lagen, till exempel genom att en och samma ägare driver både ett revisionsföretag och ett bokföringsföretag. ”Vi har ett ansvar som går längre än andra i samhället”, säger han vidare. En annan åsikt om regleringen är dock att en del saker kan dras för långt. Arbetet måste samtidigt ske smidigt och det tycks ibland väldigt osmidigt att revisorn, som har kunskapen, inte alltid får hjälpa till.

Nackdelarna, nämligen att revisorn inte alltid får hjälpa till och att det blir en merkostnad för klienten, är något som kan vara svårt att försvara. Kunden ser inte alltid nyttan med de utökade kraven och allt det administrativa merarbetet som följer. En del lagändringar kan tyckas öka allmänhetens förtroende för revisorns arbete. Så är dock inte fallet eftersom allmänheten faktiskt inte vet vad revisorn gör. En lagändring inom revisionen spelar ingen roll för allmänheten eftersom väldigt få personer utanför professionen vet till exempel vilka befogenheter styrelsen har eller vad det egentligen är som revisorn ska kontrollera. Det finns alltså ett förväntningsgap mellan revisorsprofessionen och allmänheten.

5.1.1 Påverkar näringslivsskandaler regleringen?

Den allmänna åsikten bland intervjupersonerna är att regleringen utvecklas bland annat för att täcka hål i befintliga lagar. Dessa hål framkommer på grund av de internationella skandalerna så på så sätt påverkar dessa skandaler regleringen. Vanligtvis följer regleringen ett visst mönster, efter en skandal i USA så förändras de amerikanska lagarna, därefter följer en förändring i EU, och slutligen påverkas även den svenska redovisningslagstiftningen. Det hela går ju ut på att vi i Sverige också vill skydda oss mot att liknande skandaler ska ske även hos oss.

Intervjupersonerna verkar dock vara överens även om att denna utveckling av redovisningsregler kan bli för mycket. En del förändringar är självklart befogade men reglerna blir ofta lite överdrivna när de slutligen kommer till Sverige, detta eftersom vi inte har samma lagsystem här som i USA. Våra redovisningsregler baseras på att redovisning ska ske enligt

god redovisningssed medan det i USA finns ett regelverk som går ut på att man ställer upp precisa regler för vad man får och inte får göra och det som inte står med får antas vara okej även om det är ett tvivelaktigt förfarande. Detta gör det naturligtvis lättare att komma undan med en mindre riktig redovisning i USA. SPE: s till exempel hade aldrig hänt här eftersom vi tillämpar en helhetssyn på redovisningen. En av revisorerna påpekar dock att det händer mycket ute i Europa och eftersom Sverige arbetar mycket med Europa så är det viktigt att följa med i regleringsutvecklingen.

Naturligtvis är det inte bara skandalerna som påverkar regleringen. Globaliseringen, som fört med sig ett ökat användande av Internet och att allting sker via e-mail gör att man inte längre kan se in i ögonen på dem som sitter i styrelserna. Globaliseringen har också bidragit till att det handlar om större summor pengar idag än vad det gjorde tidigare. Allt detta ställer större krav på regleringen. Det är alltså en naturlig utveckling med många aspekter, varav en är de internationella skandalerna.

Trots tidigare information om att klienterna faktiskt inte vet vad revisorn gör så anser en av revisorerna ändå att kunderna får mer förståelse för revisorns arbete efter stora skandaler inom näringslivet. De flesta har läst och hört om detta i media och får en ökad förståelse för vikten av revisionen, menar hon. Till exempel kan klienten känna sig mer säker på att saker och ting går rätt till på företaget, att VD: n inte försnillar pengar till exempel. Revisorn kan inte upptäcka bedrägerier men kan upptäcka andra fel, såsom försnillning av pengar.

På frågan om de själva skärper sin uppmärksamhet efter skandaler i näringslivet så förklarar revisorerna att det är naturligt att göra detta till viss del men betonar också att de redan bär detta med sig hela tiden i sitt arbete. Skandalerna spelar givetvis roll, speciellt eftersom de får så mycket massmedial uppmärksamhet. Många av branschtidningarna tar upp de ämnen som är aktuella i näringslivet, exempelvis om det skett en skandal så på det sättet blir ju de anställda informerade och mer uppmärksamma. ”Hör man exempelvis att det finns ett nytt sätt att fuska med kassaapparaten, blir man mer uppmärksam på detta och ber klienterna ta ut ett kassakvitto när man är där eller liknande”, berättar en av revisorerna. Skandalerna bidrar också till att revisorerna ännu mer förstår varför det är så viktigt att dokumentera sitt arbete.

En av intervjupersonerna påpekar att det inte i första hand är skandalerna som gör att man blir mer koncentrerad på att inte göra fel, det är revisorsnämnden. Den kommer med hårda

anmärkningar och rekommendationer på händelser som den tycker har reviderats fel. Detta är naturligtvis inget som en revisor önskar råka ut för. Av ren självbevarelsedrift är revisorn också väldigt noga med att vara oberoende, i värsta fall kan revisorn bli av med sin titel.

5.1.2 Vad saknas i den nya lagen?

Lagen är ganska öppen, vilket kan vara ett problem eftersom alla tycker olika och lagen därför kan tolkas på många sätt. Å andra sidan är det så med de flesta lagar eftersom den svenska redovisningslagstiftningen har sin grund i att man ska iaktta god revisorssed, det finns alltså inga tydliga avgränsningar för precis allt som man får och inte får göra. Det är en bedömning som måste göras från fall till fall. Dock menar flera av de revisorer som vi intervjuat att en del saker hade kunnat förtydligas. Exempelvis hade det hjälpt om det tydligare hade angetts vad som menas med närstående, det skulle kunna förtydligas med att närstående är någon i släktrödet. Ett annat exempel är att det kan vara svårt att veta hur mycket revisorn får hjälpa till med årsredovisningar, det är deras uppgift att påpeka om klienten har gjort fel så att detta kan rättas till men var går gränsen för denna hjälp? Om flera noter, eller till och med alla, blivit fel har man helt plötsligt hjälpt till väldigt mycket. Nu får istället praxis utvisa sådana problem efterhand och det blir mycket interna diskussioner under tiden. Revisorerna påpekar också att det i sådana situationer är till stor hjälp med rekommendationerna som kan visa vägen.

Det som saknas i lagen är, enligt en revisor som arbetar med mindre företag, en slags ”revision light”. Eventuellt skulle det kunna vara att man som revisor gjorde någon form av kontroll, men inte en fullständig revision. Detta för att banker och andra intressenter alltid kommer att vilja ha information om att någon har kontrollerat räkenskaperna, att man skriver under revisionen kan ses som en kvalitetsstämpel. Hon menar också att man bör skilja på bolag och bolag, de små bolagen drabbas när revisorerna inte får hjälpa till med vissa saker.

5.2 Den offentliga debatten

Den offentliga debatten är viktig om den sköts på rätt sätt, den bör inte skötas genom kvällspressen eftersom informationen inte alltid blir rätt och viljan att sälja lösnummer kanske inte är det rätta motivet. Massmedia har en väsentlig uppgift och det är att informera allmänheten. Det är viktigt för näringslivet att etik och moral diskuteras mer, säger en av våra intervjupersoner. Inte bara att man diskuterar etik och moral utifrån revisorns syn, utan även i

samband med övriga näringslivet. Det är också bra att media uppmärksammar sådant som tredje man undrar över och diskuterar det på ett mer lättförståligt sätt. Vanligtvis kanske moralen är högre för just revisorer, men det hänger möjligen ihop med att de som arbetar inom branschen vill ha kontroll och dessutom att man är under kontroll.

Revisorerna har alla tillgång till i princip samma tidningar, bland andra Balans, FAR info, Nytt från revisorn, Veckans affärer och Dagens industri. Flera av intervjupersonerna säger dock att det inte går att läsa allt, det finns ett sådant enormt informationsöverflöd. Att läsa alla dessa tidningar är inget krav, men man läser det man behöver för det uppdraget man håller på med och självklart också för intressets skull. Håller man sig inte uppdaterad med vad som händer, så kommer man inte långt som revisor. Även om de inte läser precis allt så fångas nyheterna upp och ges sedan i utbildningsform inom företaget, berättar en av revisorerna. I arbetsuppgifterna ingår det utbildning som ett visst antal timmar varje år.

5.3 Oberoendet

Merparten av intervjupersonerna har angett att de inte hamnat i något moraliskt dilemma eller i någon konflikt angående oberoendet. Anledningen till detta är enligt dem själva att de alltid tänker på sådant innan, det sitter i ryggmärgen. De förklarar också att de har interna diskussioner på kontoret för att sådana situationer inte ska uppstå. Om situationen hade inträffat så förklarar en av dem att hon hade hoppat av direkt. En av revisorerna berättar dock att hon hamnat i en sådan situation två gånger men att hon direkt hoppat av uppdraget eftersom hon själv inte kände sig oberoende. En av situationerna handlade om vänskapshot och den andra om skrämshot. En annan av revisorerna förklarar att han inte har hamnat i något moraliskt dilemma men att det däremot har hänt att han och hans klient har haft olika uppfattningar om saker och ting och hur man ska redovisa detta. Men han skulle hellre lämna revisorskapet än att göra något som är i gråzonen eftersom det ändå är relativt enkelt att få anmärkningar från RN.

De revisorer som har många klienter vars företag är små, det vill säga enmansföretag eller företag som inte är börsnoterade, menar att de aldrig hamnar i en situation där de är beroende av någon ensam klient. Dessa kunder kommer nämligen aldrig upp i sådana summor att de kan utgöra en huvuddel av revisorns inkomstkälla. De förklarar också att de som arbetar med större företag huvudsakligen arbetar med stora företag och därför blir det inte heller någon

sådan situation för dessa revisorer. Skulle det uppkomma en sådan situation är det alltid bra att låta en kollega inom eller utom byrån kontrollera ens revision och få en "second opinion". Det är också alltid bra att ha en medrevisor på de uppdrag som innebär revision av medialt intressanta företag.

En av intervjupersonerna tar upp en viktig sak när det gäller att avsäga sig ett uppdrag om det skulle visa sig att oberoendet kan ifrågasättas. Han tror att det säkert skulle vara lättare för större bolag som KPMG, Deloitte eller Ernst & Young att avsäga sig ett uppdrag än vad det är för mindre revisionsbyråer. En liten enmansfirma som har kanske 10-15 % av omsättningen hos en stor kund kan nog lättare komma i beroendeställning. Det är svårt eftersom gränsen mellan affärsrelation och privat relation ibland kan vara väldigt fin. Det är viktigt att nätverka och att skaffa nya kunder men samtidigt så får man inte bli för mycket "vän" eftersom man, enligt omgivningen hamnar i en beroendeställning.

6 Slutdiskussion

I slutdiskussionen presenteras våra slutsatser och vi besvarar den inledande forskningsfrågan. Vi ger också förslag till fortsatt forskning inom detta område.

6.1 Avslutande diskussion

Revisorns oberoende har alltid varit en omdiskuterad fråga, men i Sverige har vi samtidigt haft ett stort förtroende för revisionen och för revisorsprofessionen. Det är naturligtvis viktigt att allmänheten litar på att revisorn är oberoende och har en hög moral, utan denna tillit så är professionen hotad. De flesta revisorer menar att för sin egen skull vill man vara oberoende i alla sina uppdrag och att vara oberoende är något som sitter i ryggmärgen. Men i slutändan är det ändå revisorns etik och moral som är det avgörande för hur denne uppfattar och förvaltar förhållandet till sina klienter. Situationer kan dock uppstå där revisorn själv anser sig vara oberoende men att omgivningen uppfattar förhållandena annorlunda. Detta kan naturligtvis orsaka problem när det gäller tilliten till revisorsprofessionen. En regleringsutveckling som leder till en större insyn genom dokumentation av oberoendet är alltså positivt för relationen mellan den allmänna befolkningen och revisorsprofessionen. Allmänheten får med hjälp av analysmodellen anledning att behålla sin tillit till professionen eftersom riskerna med denna tillit blir mindre.

Sverige har infört mer kontroller inom revisionen och börjar alltmer efterlikna andra länder, till viss del på grund av rädslan för framtida näringslivsskandaler. Analysmodellen har varit Sveriges sätt att försöka kontrollera oberoendet och enligt revisorerna fungerar denna modell bra. Eftersom revisorn alltid varit tvungen att ha oberoendet i tankarna verkar införandet av analysmodellen inte ha inneburit någon större förändring. I den offentliga debatten framgår dock att det finns meningsskiljaktigheter om detta, en åsikt är att revisorerna faktiskt inte alls funderat mycket över detta tidigare. Uttalandet baseras på att revisionsbyråerna, vid införandet av analysmodellen, lade ner mycket tid på att utbilda medarbetarna i hur de skulle använda sig av modellen. Också RN var lite missnöjda med resultatet av införandet, detta eftersom nämnden ansåg att revisorerna bara fyllde i papperna och inte tog oberoendeanalysen på allvar.

Många av revisorerna som vi talat med är eniga om att massmedia har betydelse för den debatt som uppstår kring redovisningsfrågor. De är även överens om att intresset för redovisning är svalt men blossar upp när en stor redovisningsskandal är ett faktum. Det är då som den breda allmänheten får upp ögonen för revisorer och vad deras arbete innebär för företagen och även samhället i stort. Dock finns det stor skillnad mellan olika media, då exempelvis kvällspressen diskuterar skandalerna utifrån en värld i svart och vitt. Revisorn är antingen en oberoende yrkesman som är trogen alla sina intressenter eller så är revisorn den stora boven med syfte att själv få sin bit av kakan. Naturligtvis finns det undantag, men ofta har inte de journalister som skriver i kvällstidningar någon större kunskap om hur en revisor arbetar och vad dennes egentliga uppgift är.

Ett annat sätt att driva den offentliga debatten är via facktidningar. De som skriver i dessa är insatta i ämnet och uppdaterade i vad som gäller. Detta kan leda till en mer balanserad debatt om för- och nackdelar utifrån revisorns perspektiv. Revisorns oberoende debatteras mycket i dessa skrifter, detta leder till att debatten bland revisorerna själva också hålls färsk, då det huvudsakligen är dessa tidningar de läser i sitt yrkesliv. Det som skulle kunna ses som en nackdel med dessa tidningar är att det endast är en begränsad skara som läser dem, vilket leder till att revisorns oberoende bara diskuteras av revisorerna själva. Informationen från dessa tidningar som ständigt är uppdaterad når då inte ut till allmänheten, vilket kan göra att allmänheten istället får en felaktig bild av revisorerna och deras oberoende roll från andra tidningar som exempelvis kvällspressen. En tredje plats för den offentliga debatten angående revisorns oberoende är affärspressen, exempelvis Dagens Industri, Affärsvärlden, Veckans affärer med flera. Dessa tidningar är ett forum för att uttrycka olika förväntningar på revisorns arbete och här finns även en debatt om vad som krävs av framtidens redovisning och hur revisorn ska granska denna. Slutsatsen man kan dra av våra intervjuer är att de flesta av revisorerna tycker att massmedia påverkar utvecklingen av regleringen, inte minst på grund av det massiva inflytande som media har idag. Fördelarna med media är bland annat att allmänheten via media får reda på hur lagarna ser ut och hur en revisor arbetar, tyvärr ges denna information oftast när en skandal har inträffat, men syftet att ge en ökad förståelse för revisionen och revisorns oberoende uppfylls.

6.2 Forskningsfrågan besvaras

Kan analysmodellen säkerställa revisorns oberoende? Viktigt är att skilja på revisorernas oberoende som de själva ser på det och på hur andra uppfattar det. Enligt våra intervjupersoner och även den offentliga debatten framgår att revisorn i alla tider haft sitt oberoende i fokus. Något som dessutom verkar underförstått är att revisorn har en ställning i samhället som de är måna om och vill förvalta väl. De har ett ansvar gentemot sina klienter men även samhället att agera etiskt och föregå med gott exempel. Att agera korrekt och att värna om oberoendet är också det som ligger i professionens intresse. Ingen kommer att anlita den revisionsbyrå som får dåligt rykte och ingen vill ju bli av med sitt arbete. Revision är något viktigt och något som måste gå att lita på eftersom handeln på kapitalmarknaden bygger på att köpare och säljare har rätt information att basera sina beslut på. Här finns skillnaden som nämndes ovan, för revisorn är oberoendet något som sitter i ryggmärgen och finns i bakhuvudet hela tiden så att denne inte behöver hamna i någon sådan situation. Det som förändras med analysmodellen är att revisorns arbete och oberoende dokumenteras mer än tidigare, vilket hjälper tredje man att lita på revisorns oberoende. Analysmodellen kan alltså sägas säkerställa oberoendet såtillvida att en tydligare dokumentation ökar förtroendet för revisorn eftersom tredje man kan lita på att information om företag är riktig. Som våra intervjupersoner påpekade är det väldigt få utanför revisorsprofessionen som är delaktiga i debatten om oberoendet och som är insatta i revisorns arbete. Kanske är det därför inte heller rätt att säga att det är för allmänhetens bästa att analysmodellen används. Så, vad är då svaret på frågan? Vid beaktande av de nackdelar som analysmodellen fört med sig, såsom extra dokumentation, bör fördelarna med att uppdatera de svenska lagarna och följa utvecklingen inom redovisningsområdet absolut väga tyngre. Det är trots allt så att alla skandaler och oetiska uppföranden gör människor oroliga och allt som kan göras för att minska den oron är bra. Internationaliseringen har gjort det än viktigare att den svenska lagstiftningen följer den internationella och de regler som EU bestämt. För även om Sverige inte haft någon Enron-skandal så blir världen en allt öppnare marknad och vi måste förbereda oss för eventuella framtida skandaler. Vi drar därför slutsatsen att analysmodellen är ett bra sätt att säkerställa revisorns oberoende.

6.3 Studiens teoretiska bidrag

Det har skett en maktförändring i det svenska samhället. Sedan Kreugerkraschen har vi haft en stark statlig kontroll och kapitalmarknaden har inte haft någon del av eller inflytande på

redovisningsregleringen. Detta håller på att förändras. Sedan finanskrisen på 1990-talet har staten skjutit över mycket av ansvaret på kapitalmarknaden och föreningar. I globaliseringens spår har kapitalmarknaden blivit en allt viktigare faktor och har nu fått ett större inflytande på regleringen. Flera av de lagändringar som skett, exempelvis Securities Act i USA, är tillkomna för att skydda investerare på kapitalmarknaden. Det är tydligt att de internationella skandaler som skett inom näringslivet leder till nya lagar och nya sätt att försöka förhindra att sådant händer i framtiden. Lagändringar och nya rekommendationer uppstår för att fylla igen de hål i lagstiftningen som möjliggjort dessa internationella skandaler.

Förutom kapitalmarknadens ökade inflytande har maktförändringen också lett till diskussioner om ifall Sverige bör anamma det amerikanska systemet, i vilket privata organisationer som FAR helt och hållet sköter lagstiftningen utan inblandning från statens sida. Denna fråga är dock kontroversiell, då frågan om huruvida föreningar är oberoende genast uppstår. FAR består till exempel enbart av personer verksamma inom revisionsbranschen. Om de själva får bestämma över regleringen kan det uppstå ett tomrum där branschmänniskor skapar regler som främjar dem själva.

En ökad makt för föreningar kan emellertid vara positiv eftersom föreningar som FAR och BFN har stor kunskap inom redovisningsområdet och har bra insyn i hur arbetet fungerar i praktiken. Därför bör de vara bättre på att skapa lagar och rekommendationer. En reglering som direkt påverkas av revisorerna kan stämma bättre överens med hur saker och ting fungerar i praktiken. Föreningarnas makt kommer ifrån att till exempel FAR i sin form av förening för revisorer blir en väldigt stark grupp inom redovisningsområdet. Treuddigheten, föreningar, marknaden och staten är enligt Jönsson något unikt med Sveriges sätt att ta fram nya redovisningsregler.

Sammanfattningsvis är föreningar en bra institution och utgör ett bra komplement till staten och marknaden när det gäller regleringen på redovisningsområdet. Inom branschföreningarna finns det mycket erfarenhet och kunskap om redovisning och revision, vilket absolut bör tas till vara på. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att det finns andra aspekter att ta hänsyn till i regleringsarbetet. Därför är samarbetet mellan staten, föreningarna och marknaden det bästa sättet att sköta regleringen i Sverige. Staten har kunskapen om hur lagstiftningsarbetet fungerar, föreningarna kan bidra med sin expertis inom redovisning och revision och marknaden ger det praktiska underlaget för vad som saknas i den nuvarande lagstiftningen.

6.4 Reflektioner över studiens slutsatser

Under arbetets gång har vi kontinuerligt gjort val angående teorier, metoder och intervjuer. Dessa val har inte alltid varit självklara men vi är nöjda med de teorier och metoder som använts i uppsatsen. Samtidigt som vi valt teorier och arbetssätt efter vad vi velat undersöka så är det också dessa som visat vägen när vi ibland varit osäkra på i vilken riktning vi skulle gå. Naturligtvis hade vi kunnat komma fram till andra slutsatser om vi valt andra teorier eller metoder. Frågor om revisorns oberoende är känslig och det kan därför inte uteslutas att vi fått de ”rätta” svaren från våra intervjupersoner och inte vad de egentligen tycker och tänker. Vi upplevde dock att våra intervjupersoner var väldigt öppna och tillmötesgående i sina svar och får utgå ifrån att de varit ärliga. Trots detta så är deras svar subjektiva och vi hade kanske fått en del annorlunda svar om vi hade ställt andra frågor eller intervjuat andra revisorer. Efter några intervjuer märkte vi dock att diskussionen om oberoendet såg likadan ut på de olika kontoren, vilket är anledningen till att vi inte intervjuade fler än sju personer. Det fanns en del olika åsikter bland revisorerna men i huvudsak hade de samma uppfattning och tankar om oberoendet.

För att arbetet inte skulle bli allt för brett har vi gjort en del avgränsningar. En del av områdena skulle säkert också vara intressanta att studera men av olika skäl går vi inte närmare in på dessa. Som nämnts i metodkapitlet har vi försökt att arbeta källkritiskt och tänkt på validiteten och reliabiliteten i de källor som vi använt.

Våra slutsatser påverkas givetvis av att vi valt att undersöka revisorns oberoende utifrån revisorns perspektiv. Om vi istället hade valt ett annat perspektiv så hade vi antagligen kommit fram till något annat. Nu var det dock revisorns perspektiv som intresserade oss mest. Vi vill också poängtera att vi inte tagit hänsyn till alla aspekter när vi dragit våra slutsatser.

6.5 Förslag på fortsatt forskning

Frågan om revisorns oberoende är alltid intressant och just nu väldigt aktuell. Med den här uppsatsen svarar vi naturligtvis inte på alla de frågor som finns kring revisorns arbete och oberoende, det finns mycket kvar att studera. Vår uppsats skulle dock kunna vara en språngbräda och förhoppningsvis fungera som inspiration för att fortsätta forska i denna fråga. I ett fortsatt arbete skulle det kunna vara intressant att jämföra arbetet med analysmodellen för

revisorer som reviderar större bolag respektive revisorer som reviderar mindre bolag, för att se om det finns väsentliga skillnader. Eftersom regelverket för revisorerna ständigt förändras kan det också vara intressant att göra fortsatta undersökningar för att belysa eventuella ytterligare förändringar i revisorns arbete. En uppföljningsstudie om ungefär fem år vore ett bra sätt att utvärdera diverse förändringar. Dessutom kanske det dyker upp något bra alternativ till analysmodellen som kan undersökas. Som vi tidigare nämnt bland våra avgränsningar så finns det flera andra perspektiv på oberoendefrågan. För en bredare analys är ett förslag att utreda exempelvis vad företagare och lagstiftare har för åsikter och hur olika regler och lagar påverkar dem.

7 Källförteckning

7.1 Tryckta källor

7.1.1 Böcker

- Brottsförebyggande rådet, *Revisors verksamhet – Översynen av lagstiftning mot organiserad och ekonomisk brottslighet*, PM 1 978:2, Stockholm, Kristianstads Boktryckeri AB
- Bryman Alan & Bell Emma, *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, 2005, Slovenien, Korotan Ljubljana.
- Diamant, Adam, *Revisors Oberoende – Om den svenska oberoenderegleringens utveckling, dess funktion och konstruktion*, 2004, Uppsala, Iustus Förlag
- FAR, *FAR: s Samlingsvolym 2005 Del 2*, FAR Förlag
- Glete, Jan, *Kreugerkoncernen och Boliden*, 1975, Stockholm, Liber
Avhandlingen är den första undersökningen i forskningsprojektet *Kreugerkoncernen på svensk och internationell kapitalmarknad*, vid historiska institutionen, Stockholms universitet
- Holme & Solvang, *Forskningsmetodik*, 2: a upplagan, Lund, Studentlitteratur
- Jacobsen, Dag Ingvar, *Vad, hur och varför?*, 2002, Lund, Studentlitteratur
- Johansson, Sven-Erik, *Revisorns roll*, 1976, Stockholm, Norstedts tryckeri
- Jönsson, Sten, *Role Making for Accounting While the State is Watching*, *Accounting Organizations and Society*, Vol. 16, No5/6, 1991
- Moberg, Krister, *Bolagsrevisorn – Oberoende, Ansvar, Sekretess*, 2: a upplagan, Stockholm, Norstedts Juridik AB
- Puxty, A.G & Willmott, Hugh. C, *Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries*, *Accounting, Organizations and Society*, Vol.12, No.3, pp.273-291, 1987
- Patton Michael Quinn, *Qualitative Evaluation and Research Methods*, 1990, Second Edition, Newbury Park, Sage Publications
- Rawls, John, *En teori om rättvisa*, 1996, Göteborg, Daidalos AB
- Rienecker, Lotte, *Att skriva en bra uppsats*, 2000, 1:2, Malmö, Liber

- Silverman, David, *Interpreting Qualitative Data – Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*, 1993, Melksham, Sage Publications
- Strauss, Anselm L & Corbin, Juliet, *Basics of Qualitative Research: grounded theory procedures and techniques*, 1990, Newbury Park, Sage Publications
- Townley, Barbara, Cooper, David. J, Oakes, Leslie, *Performance Measures and the Rationalization of Organizations*, *Organization Studies* 24 (7): 1045-1071, 2003, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, CA & New Delhi
- Wallén, Göran, *Vetenskapsteori och forskningsmetoder*, 1996, 2: a upplagan, Lund, Studentlitteratur

7.1.2 Artiklar

- FAR Info, 268. *Nya revisorsdirektivet offentliggjorts*, Nr 6/2006
- Halling, Pernilla, *Han granskar revisorns oberoende*, Balans Nr 11/2004
- Holmquist, Bengt, *Göran Tidström: ”Frågan om revisorns oberoende är i ett vidare perspektiv inte något stort ämne i den internationella debatten”*, Balans Nr 11/2001
- Holmquist, Bengt, *Revisorn, oberoendet & analysmodellen*, Balans Nr 10/2001
- Inge Wennberg, *Claes Norgren, Finansinspektionens avgående chef: Hur ska förtroendet återställas efter redovisningsskandalerna?*, Balans nr 11/2002
- Inge Wennberg, *Han tvivlar på analysmodellen*, Balans nr 8-9/2003
- Morrison, Ashby Mary, *Arthur Andersen & Co. – The Rest of the Story*, 2005
- Precht, Elisabeth, *Riksdagen enig om skärpt jävsregel för revisorer*, Balans Nr 6-7/2006

7.2 Otryckta källor

7.2.1 Elektroniska källor

- <http://www.bankrattsforeningen.org.se/bankkrisen55.html> 2006-11-10
- http://sv.wikipedia.org/wiki/Ivar_Kreuger 2006-11-10
<http://www.kreugerspecialisten.nu/KREUGERTEXTSITE/17%20tum/K&T%20historia.htm> 2006-11-10
- <http://www.revisorsnamnden.se/Protokoll/03-06/bilaga2.pdf> 2006-11-13

- http://www.sweden.se/templates/cs/SASTopic____5812.aspx?launched=true 2006-11-13
- http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3325&dok_id=GS01LU23 2006-11-13
- http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com96_338_sv.pdf 2006-11-13
- <http://www.hgu.gu.se/Files/foretagsekonomi/Ekonomistyrning/Sammanfattningar%2098-99/92.htm> 2006-11-14
- <http://www.bolagsverket.se/dokument/pdf/infomtrl/13.pdf> 2006-12-01
- <http://www.revisorsnamnden.se/Regelverk/HTML/Revisorslag.htm>, 2006-12-15
- <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> Sökord: Oberoende, 2006-12-07
- <http://www.highbeam.com/doc/1G1-20242717.html> 2006-12-12
- <http://www.encyclopedia.com/doc/1E1-Securiti.html> 2006-12-12
- <http://www.aicpa.org/pubs/jofa/oct2005/timeline.htm> 2006-12-12
- <http://www.balans.farsrs.se/page.asp?pageID=35> 2007-01-03
- <http://lagen.nu/2005:551#K9> 2007-01-03
- <http://sv.wikipedia.org/wiki/Kreugerkraschen> 2007-01-04
- <http://www.revisorsnamnden.se/inforam.htm> 2007-01-05

7.2.2 Muntliga källor

- Två revisorer från KPMG, 2006-11-29
- Två revisorer från Deloitte, 2006-12-05
- Två revisorer från BDO - Revision, 2006-12-19
- En revisor från Ernst & Young, 2006-12-19

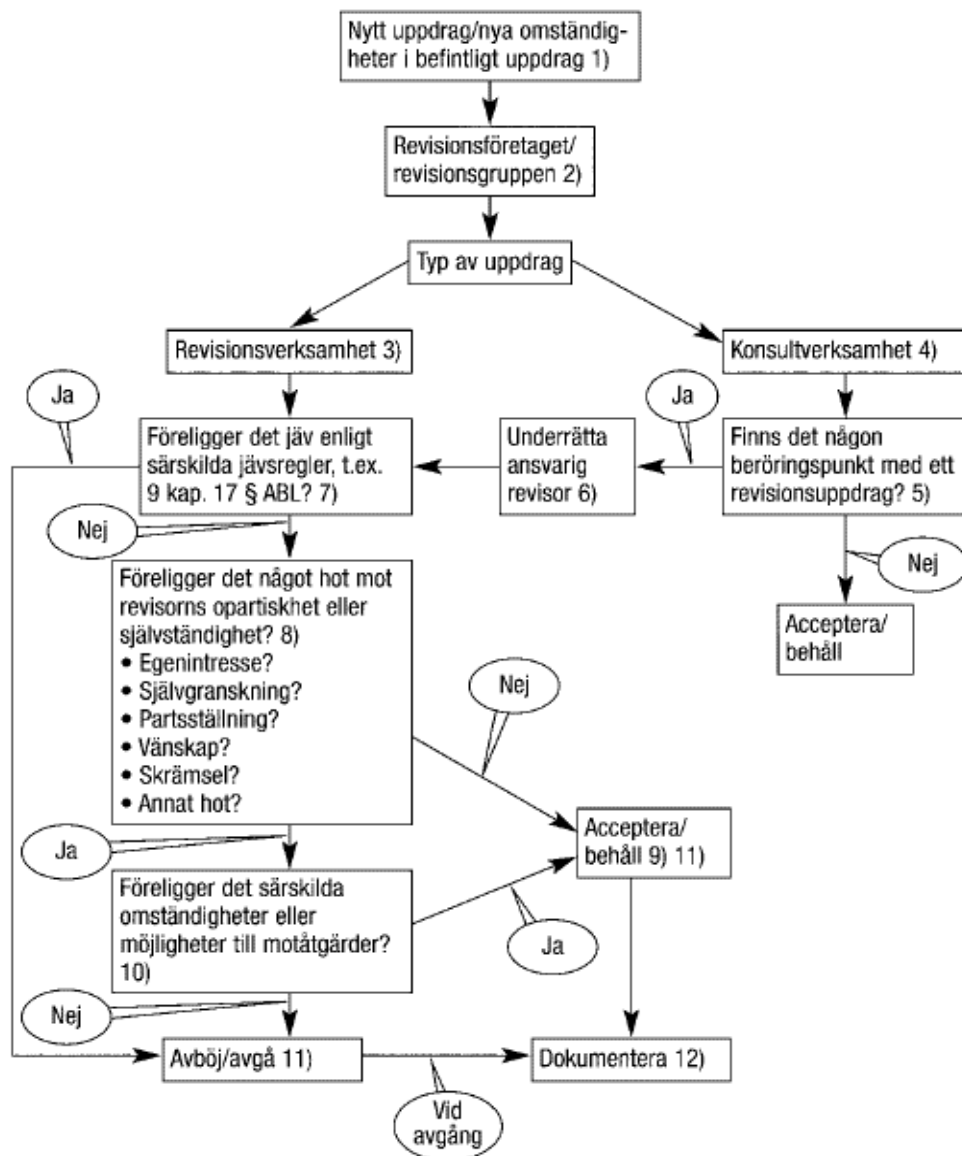
Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Hur ser du på din roll gentemot dina klienter respektive intressenter?
2. Hur har det praktiska arbetet påverkats av kraven i den nya revisorslagen?
3. Går det att kombinera det praktiska arbetet med de ändrade kraven?
4. Vad tycker du är ett rimligt krav på bevis på oberoende? Är de nuvarande reglerna rimliga?
5. Har du någon gång hamnat i ett moraliskt dilemma, till exempel press från företagsledning, enligt dig själv, enligt andra?
6. Har du upplevt någon konflikt angående ditt oberoende? – upplevde du det själv eller var det någon annan som påpekade det?
7. Blir man mer uppmärksam eller försiktig efter en skandal inom näringslivet? Får ni extra påtryckningar från intressenter eller känner ni själva en annan press?
8. Tror du att den skärpta dokumentationen av revisorns arbete, opartiskhet och självständighet är ett resultat av skandalerna inom näringslivet?
9. Tror du att det är samhället som styr lagstiftningen, exempelvis att samhället efter en skandal kräver att reglernas ses över?
10. Finns det något som du saknar i lagstiftningen, eller är den oklar på något vis?
11. Vilka tidningar prenumererar företaget på?
12. Vad tycker du om den offentliga debatten?

Bilaga 2

Analysmodellen - flödesschema

FAR, FAR: s Samlingsvolym 2005, FAR Förlag, s. 237

Figuren ovan visar ett schema för de frågor som revisorn bör ställa sig innan ett nytt uppdrag påbörjas, men även under arbetets gång.